



Rapport
2020:27

Kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag

Foreløpige erfaringer

Håkon Høst og Asgeir Skålholt

NIFU

Rapport
2020:27

Kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag

Foreløpige erfaringer

Håkon Høst og Asgeir Skålholt

Rapport	2020:27
Utgitt av Adresse	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.
Prosjektnr.	21159
Oppdragsgiver Adresse Fotomontasje	Utdanningsdirektoratet Postboks 9359 Grønland, 0135 Oslo NIFU
ISBN	978-82-327-0486-6
ISSN	1892-2597 (online)



Copyright NIFU: CC BY 4.0

www.nifu.no

Forord

Rapporten, som er utarbeidet på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, tar for seg de foreløpige erfaringene fra ordningen med kryssløp fra Vg1 studiespesialiserende til Vg2 yrkesfag. Den er skrevet av forskerne Håkon Høst (prosjektleder) og Asgeir Skålholt. Vi takker spesielt de skoleledere, lærere og elever som har stilt opp og delt sine erfaringer med oss i undersøkelsen.

Oslo, 12.11.2020

Vibeke Opheim
direktør

Roger André Federici
områdeleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Introduksjon	10
1.1 Bakgrunn og perspektiver.....	10
2 Metoder og data	16
2.1 Kvalitativ tilnærming	16
2.2 Kvantitativ tilnærming	17
2.3 Casestudier	17
2.4 Om rapportens organisering.....	19
3 Erfaringene med overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag	20
3.1 Fylke 1/skole 1.....	20
3.2 Fylke 2/skole 2.....	24
3.3 Fylke 3/skole 3.....	28
3.4 Arbeidslivet	31
3.5 Elevene	32
4 Seks av elleve fylkeskommuner tilbød kryssløp.....	40
5 Kvantitativ gjennomgang deltakere	43
6 Oppsummering og drøfting	45
6.1 Enkeltskoler og ildsjeler viktigst.....	45
6.2 Lav søkning, utvidet målgruppe	46
6.3 Motivasjon viktigst	46
6.4 Modellene	47
6.5 Elevene	48
6.6 Arbeidslivet	49
6.7 Tilsier erfaringene med ordningen så langt at den bør fortsette?	50
6.8 Alternativer videre	52
Referanser.....	53

Vedlegg.....	54
---------------------	-----------

Sammendrag

Siden 2018 har det eksistert en ordning som gjør det mulig for elever fra Vg1 studiespesialisering å søke seg direkte over til Vg2 yrkesfag. Denne rapporten er basert på en gjennomgang av de foreløpige erfaringer med ordningen. Kort oppsummert viser den følgende:

- Kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag er lite kjent, og søkningen til og deltakelsen i ordningen er foreløpig svært beskjeden
- Gjennomføringen er lav, og det er en stor grad av omvalg blant elevene på ordningen
- De som har fullført og bestått, er svært fornøyde med ordningen
- Skolene som har hatt tilbudet, vil gjerne fortsette med det
- I fylkeskommunene og i arbeidslivet er man mer delt i synet på ordningen

Undersøkelsen har i all hovedsak vært basert på kvalitative data. Vi har intervjuet 29 personer: representanter for fylkeskommunene (primært inntaksansvarlige), rektorer, avdelingsledere og rådgivere på skolene, lærere, representanter for opplæringskontor og elevene. Vi har også innhentet lokale læreplaner for yrkesfaglig oppheving. I tillegg har vi fått inn kvantitative data om elevene, om karakterer, alder, fullføring og videre vei i utdanningssystemet. Vi har også gjennomført en kort spørring til alle fylkeskommuner om deltakelse i ordningen.

Spredte tilbud, lav søkning

Søkningen og deltakelsen i kryssløp fra studiespesialisering til Vg2 yrkesfag har så langt vært lav. Ut fra det vi har klart å kartlegge, var det 58 elever i ordningen i skoleåret 2019–2020. Bare 6 av 11 fylkeskommuner hadde tilbudet. Det kan ses som et uttrykk for at det ikke er behov for ordningen, men det kan også ses som uttrykk for at informasjon om ordningen ikke har nådd fram til målgruppa i tilstrekkelig grad, eller at det som defineres som målgruppa ikke har vært mottakelig for informasjonen. Noen fylkeskommuner har valgt den første forklaringen, at det

ikke er behov for ordningen og tilbyr den ikke. Det begrunnes til dels også med at en presset økonomi i fylkeskommunene gjør det vanskelig å avsette de nødvendige ressurser. Andre fylkeskommuner fortsetter å tilby kryssløpet og håper interessen skal komme. Informasjonen om ordningen varierer fra de fylkeskommunene som mener det holder at det står som et søkbart alternativ i tilbudsstrukturen, til de som forsøker å finne nye måter å nå fram til målgruppa på. Selv om det informeres på skolene vi har besøkt, sier elevene på ordningen at de ikke hadde hørt om den før rådgiver eller andre tipset dem. Det tyder på at informasjon ikke har nådd fram, eller at den drukner litt i all informasjon som gis om elevenes muligheter. I tillegg er det ingenting som tyder på at overgang til yrkesfag er noe stort samtaletema på studiespesialisering, mens påbygging til generell studiekompetanse på de yrkesfaglige programmene er noe nær sagt alle tar aktivt stilling til.

Lav gjennomføring og stor grad av nytt omvalg

Bare 61 prosent av de som starter opp på Vg2 yrkesfag etter at de har gått på studiespesialisering, fullfører og består dette året. Det er små forskjeller mellom elevene ut fra karakterbakgrunn. Mye tyder på at det er sviktende motivasjon, og litt for lite forhåndskunnskap om hva de startet på, som er hovedforklaringen, ikke at elevene ikke har kapasitet til å klare denne overgangen.

Av de som fullførte, valgte omtrent hver tredje å gå tilbake til studiespesialisering, de fleste til påbygging. Dette må forstås som at en betydelig andel av elevene som valgte kryssløp til yrkesfag, ikke var eller ikke ble såpass interessert i yrkesfaget at de ville ut i lære. Det vil nok være mer dekkende å si at de søkte seg til kryssløpet, fordi de var lei, eller slet med å klare studiespesialisering, enn at de var spesielt interesserte i yrkesfag. At nesten halvparten fortsetter ut i lære tyder likevel på at for mange ble interessen for yrkesfag videre utviklet.

De fleste elevene fornøyde

De fleste elevene vi intervjuet var fornøyde, og følte de fikk en ny start etter en vanskelig periode i videregående. Dette gjelder både de som ble lærlinger og de som gikk tilbake til studiespesialisering.

Skolene positive

De skolene vi besøkte hadde fortsatt stor tro på at det var behov for ordningen og ville fortsette å tilby den, men ikke alle fikk medhold fra fylkeskommunen til å gjøre det. De mente man måtte utvide målgruppa ved å inkludere alle de studieforberedende programmene, og også til de som ønsket omvalg etter Vg2

studiespesialisering. Noen mente også tilbudet ikke må gjøres avhengig av at det er nok elever til en hel kryssløpsklasse, men at elevene kan integreres i ordinære Vg2-klasser. Læreplanene de benyttet var kortfattede, og inneholdt de læreplanmålene fra Vg1 som ble ansett som relevante for det aktuelle Vg2-programmet. Lærerne utviste for øvrig stor fleksibilitet, ikke minst med hensyn til å la elevene være mye i praksis om de hadde behov for det.

Arbeidslivssiden delt

Noen av de tradisjonelle fagområdene, særlig de med tilstrekkelig søkning og med et relativt spesialisert Vg1-program, har vært negative til kryssløpsordningen. I disse programmene er det heller ikke startet opp noen tilbud. Det er primært i nye fagområder i servicesektoren og i områder med søkermangel, som for eksempel i restaurant- og matfag, at man har vært positive til ordningen. Skuffelsen på arbeidslivssiden er stor over det lave antallet elever, og den lave søkningen til læreplass fra denne ordningen.

Alternativer videre

Ingen av aktørene ser ut til å mene at ordningen med 196 timer yrkesfaglig opphenting er uforsvarlig, eller at det må gjøres store endringer i måten den er organisert på. De som ivrer for at den skal fortsette, særlig gjelder dette skolene som har prøvd den ut, vil i stedet utvide målgruppa permanent for å øke antall elever. De mener også ordningen må gis mer tid.

Bare seks av 11 fylkeskommuner hadde tilbudet i skoleåret 2019–2020, og i hvert fall to av fylkene som har hatt tilbudet i flere fagområder, satte det ikke i gang skoleåret 2020–2021 som følge av for lav søkning.

Dette prosjektet har ikke gjennomført noen fullskala evaluering av tilbudet om kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag, men en erfaringsinnhenting. Ut fra erfaringene og vurderingene til de aktørene vi har intervjuet, ser vi absolutt gode grunner for å arbeide videre med å få tilbudet til å finne sin plass, men da primært i de fagområdene som selv mener dette er forsvarlig ut fra grad av bredde/spesialisering på deres Vg1-program. Dersom det ikke tas noen sentrale og/eller fylkeskommunale initiativ for å få mer liv i og oppmerksomhet rundt ordningen, kan det imidlertid fort bli et sovende tilbud.

1 Introduksjon

Rapporten omhandler en undersøkelse av de foreløpige erfaringene fra ordningen med kryssløp eller overgang fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag. Ordningen trådte i kraft høsten 2018, og åpner for at elever fra Vg1 studiespesialisering kan søke kryssløp til i prinsippet alle yrkesfaglige Vg2-programmer. Undersøkelsen ble gjort i perioden fra slutten av mai til september 2020 og omfatter i all hovedsak erfaringene med kullet som gjennomførte Vg2 i ordningen i skoleåret 2019–2020.

1.1 Bakgrunn og perspektiver

Da yrkesfagene og fagopplæringen fikk et oppsving i popularitet på 1980-tallet, var det ikke uvanlig at ungdom som tidligere hadde gjennomført allmennfaglig videregående, søkte seg til yrkesutdanning etterpå. Disse mønstrene blir vist til av Blegen-utvalget, som utredet det som etter hvert skulle bli Reform 94.¹ Mønstrene ble sett på som uønsket, fordi de innebar at ungdom som allerede hadde videregående opplæring, tok opp plasser i yrkesutdanningen i en periode hvor dette var et knapphetsgode. Tusenvis av litt eldre ungdommer hadde på slutten av 1980-tallet vendt tilbake til utdanningssystemet som følge av nedgangskonjunkturen i arbeidsmarkedet. Samtidig ønsket en stadig økende andel av ungdomskullet seg en videregående utdanning, ofte en yrkesutdanning, etter fullført grunnskole (Michelsen mfl. 1998).

I modellen som ble utformet gjennom Reform 94 sto det å integrere studieforberedende utdanning og den skolebaserte delen av yrkesutdanningen sentralt, slik at elevene lengst mulig beholdt en størst mulig grad av fleksibilitet i sine utdanningsvalg. Man var imidlertid relativt ensidig opptatt av fleksibilitet fra yrkesfag til studiespesialisering, mens fleksibilitet den andre veien ikke ble sett som like naturlig. De ulike, fagspesifikke allmennfagene ble erstattet av en lik «pakke» med allmennfag eller fellesfag i alle yrkesfagprogrammene. Dette skulle gjøre det enklest mulig for en som hadde startet på yrkesutdanning å søke seg over til

¹ NOU 1991: 4 Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle (s.81)

studiespesialiserende underveis i løpet, og uten å tape tid. Var du på et yrkesfaglig program, kunne du etter Vg2 velge det som den gangen ble kalt allmennfaglig påbygging, i dag påbygging til generell studiekompetanse. På denne måten kunne alle elever i videregående, uansett utdanningsprogram på Vg1 og Vg2, oppnå generell studiekompetanse i løpet av Vg3.

Allmenn påbygging var i utgangspunktet ment å skulle være en slags sikkerhetsventil for de som hadde ombestemt seg, men skulle raskt utvikle seg til å bli nærmest en hovedvei gjennom utdanningssystemet (Michelsen mfl. 1998). Opp mot en femtedel av årskullet valgte etter hvert denne veien, og i noen fylker var det flere yrkesfagelever som valgte påbygging enn det var som søkte læreplass (Høst og Evensen 2009).

Problembildet i utdanningsvalg har endret seg mye siden 1980- og 90-tallet. Mens det i 1990 var kø, er det i dag mangel på søkere i yrkesfagene som er diagnosen de fleste steder. Dette er en av grunnene til at myndighetene har ønsket å legge til rette for at ungdom som ønsker overgang fra studiespesialisering til yrkesfag kan gjøre dette uten tap av tid.² Det er også en utbredt oppfatning at en del av elevene som har valgt studiespesialisering sliter med teorikravene og ville ha klart seg bedre i en yrkesfagutdanning. Tidligere Vestfold fylke er av dem som med en slik begrunnelse har benyttet dimensjoneringstiltak for å begrense antallet på studiespesialisering, og heller øke kapasiteten på yrkesfag (Høst og Reegård 2019).

I Meld. St. 20 (2012–13) ble det pekt på at med unntak av et par kryssløp, til Vg2 laboratoriefag og til Vg2 IKT servicefag, fantes det ingen overgangsmuligheter fra studiespesialisering til yrkesfag for de som angret seg underveis i løpet. Myndighetene ønsket å etablere en slik mulighet og begrunnet dette blant annet med at mange valgte studiespesialisering for å sikre seg, selv om de var veldig usikre. En del av disse ville i løpet av Vg1 kanskje bli mer motivert for et yrkesfag.

Dagens modell for videregående opplæring er i svært liten grad utformet med tanke på en fleksibilitet fra studiespesialisering til yrkesfag. På studiespesialisering har man ikke noen fag som anses å være ekvivalente med yrkesfagene generelt, mens man på de yrkesfaglige programmer har fellesfagene, som gir en felles plattform for overgang til påbygging til studiekompetanse.

Å lage en overgang fra studiespesialiserende til yrkesfag etter Vg2 uten at elevene taper tid, parallelt til påbygging til generell studiekompetanse, ville bety at hele opphentingene måtte skje under opplæring i bedrift. Dette ville nok ikke uten videre aksepteres av bedriftene og de faglige organene. I stedet vil man henvise til at man allerede har en ordning med opplæring i bedrift med forlenget læretid for de som kommer fra studiespesialisering. Disse får i dag en liten avkortning, et halvt år, og må gjennomføre 3,5 år i lære. En påbygging etter Vg2 studiespesialisering ville således raskt innebære en total opplæringstid på 5,5 år, og således bryte

² Pressmelding fra Kunnskapsdepartementet 27.02.2017

med forutsetningen om at elevene ikke skal tape tid i forhold til et normalløp i yrkesutdanningen på fire år.

Løsningen som ble valgt var en overgangsmulighet fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 i yrkesfaglige program. Argumentet for å holde de øvrige studieforberedende programmene utenfor var at de har en annen fellesfags sammensetning enn studiespesialisering, og således ikke har dekket alle fellesfagene i Vg1 og Vg2 yrkesfag. Det elevene fra studiespesialisering manglet av yrkesfag fra Vg1 skulle de hente inn igjen i løpet av Vg2. Dette skulle skje dels gjennom at de ble unntatt fellesfagene som de anses å ha gjennomført på Vg1, og at de skulle benytte fellesfagtimene til å hente opp det de hadde mistet i forhold til yrkesfagprogrammet på Vg1. Timetallet i denne delen, som ble kalt yrkesfaglig opphenting, 196 timer, er likevel langt lavere enn antall timer yrkesfag på Vg1. Dette begrunnes med at gjennomføring av Vg1 studiespesialisering gir en generell modenhet som kan sammenlignes med den brede, orienterende inngangen man finner i de fleste yrkesfaglige Vg1-programmene.

Det ble gjennomført en høring på forslaget om en overgangsordning fra Vg1 studiespesialisering til yrkesfaglige programområder på Vg2, som viste at de fleste fylkeskommuner støttet forslaget.³ Noen argumenterte i sine høringssvar mot at ordningen bare skulle gjelde Vg1 studiespesialisering, og mente at også de øvrige studieforberedende programmene skulle inkluderes. Kun to fylkeskommuner sa absolutt nei, med begrunnelse i at timetallet i yrkesfaglig opphenting var for lavt. Fagmiljøene delte seg i sitt syn. Tradisjonelle fagopplæringsområder som elektro, bygg og anlegg, og til dels TIP var mot, fordi de opplevde at forslaget, og timetallet for yrkesfaglig opphenting, ikke var forsvarlig og nedvurderte betydningen av den yrkesfaglige delen i Vg1. Andre fagmiljøer, særlig fra de «nye» fagopplæringsområdene, som helse og oppvekst, og service og samferdsel, var positive.

Ordningen ble iverksatt fra høsten 2018, som et kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til de yrkesfaglige programmene på Vg2, og med 196 timers faglig opphenting på Vg2⁴. Det kreves en lokal læreplan for hvordan dette organiseres. Ordningen kan legges opp enten som et individuelt løp eller organisert i grupper, enten som blokkundervisning i starten av skoleåret eller spredd utover hele året. Det er frivillig for fylkeskommunene om de ønsker å tilby ordningen.

Utgangspunktet for dette prosjektet var Utdanningsdirektoratets statistikk som viste at ordningen hadde 10 elever i skoleåret 2018/2019. Fra 2019/2020 var det ifølge statistikken i overkant av 100 elever, hvorav de aller fleste på programmene helse- og oppvekstfag (34), service- og samferdsel (21), bygg- og anleggsteknikk (18), restaurant- og matfag (17), og teknologi og industriell

³ <https://hoering-publisering.udir.no/109>

⁴ <https://www.udir.no/utdanningslopet/videregaende-opplaring/andre-varianter/overgang-fra-Vg1-studiespesialisering-til-alle-yrkesfag-pa-vg2/>

produksjon (TIP). Rundt halvparten av fylkeskommunene hadde ifølge den samme statistikken valgt å tilby ordningen, men fire fylker hadde nesten alle elevene i ordningen; Vestfold og Telemark (28), Agder (27), Viken (19) og Trøndelag (18). Som vi skal komme tilbake til, har tilsynelatende omfattende feilrapporteringer ført til at tallene som direktoratets statistikk viser, avviker til dels ganske mye fra det antall elever skolene har.

1.1.1 Elevene

Ordningen med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag kan forstås som et uttrykk for ønsker om større fleksibilitet i utdanningsstrukturen, ikke minst med tanke på at elever skal kunne gjøre omvalg uten å tape tid, og også for å få flere elever til å velge yrkesfag. NIFUs erfaringsoppheving fra fylkeskommuner rundt denne problematikken i 2014, viste at disse ikke opplevde at det var noe stort trykk fra elevene på slike overganger. De sakene de hadde hatt hvor elever ønsket å bytte, var løst ved hjelp av den fleksibiliteten fylkeskommunene allerede hadde innenfor opplæringsloven og den eksisterende tilbudsstrukturen.

Lignende erfaringer har man høstet gjennom Rud videregående skole (Viken), som forsøkte ut forsøksordning med overgang fra studiespesialisering til Vg2 klima, energi og miljø fra 2016. Ordningen fikk relativt få søkere.⁵

Overganger den andre veien, gjennom påbygging til generell studiekompetanse, har til sammenligning, en lang tradisjon tilbake til 1980-tallet. Ordningen oppfattes vanligvis som å innebære et steg «opp» i utdanningshierarkiet. Å gå fra studiespesialisering til yrkesfag har lenge vært et kjent fenomen, men da stort sett etter gjennomført videregående. Å gjøre det under skoleløpet har ingen tradisjon, og er helt uvanlig. Å gjøre et slikt valg kan også tenkes å møte fordommer, eller i hvert fall mangel på forståelse, blant medelever på studiespesialisering.

1.1.2 Skoleeiere og skoler

Ettersom det er frivillig for fylkene om de skal tilby ordningen, og også i hvilke fag de vil ha tilbudet, antok vi i utgangspunktet at de hadde overveid dette ut fra ulike forhold. Enhver særordning uten egne tilskudd koster, selv om den etter hvert også kan gi besparelser, og vi antok at fylkeskommunene som hadde etablert tilbudet mente det her var forhold som tilsa at man skulle ta en slik kostnad. Det kan være for eksempel at overgang fra studiespesialisering til yrkesfag sammenfaller med mål fylkeskommunen vektlegger i sin utdanningspolitikk, som å øke andelen elever på yrkesfag ut fra arbeidslivsbehov, og å øke elevenes valgmuligheter. Det kan også være begrunnet i at dette vil kunne bedre gjennomføringen, slik blant

⁵ Referat fra Styringsgruppemøte 23. juni 2017: overgang fra SSP til vg2 KEM. Rud videregående skole,

annet tidligere Vestfold fylkeskommune har vært et talsfylke for. Fylkeskommunene vil trolig også vurdere argumentet om at en slik overgangsordning etter Vg1 kan komplisere dimensjoneringen, ved at det blir vanskeligere å planlegge hvor mange klasser og læreplasser de vil trenge i ulike fag. Til sist vil fylkeskommunene også være opptatt av om de får søkere, helst nok til at dette kan organiseres på en god og rasjonell måte, av hensyn til lærere, logistikk og kostnader. Som regel vil det være at tilbudet kan omfatte en hel klasse i det programmet det gjelder. Det vil dessuten være viktig at ordningen ikke skaper problemer i dimensjoneringen, eller påvirker de ordinære fagtilbudene på en uønsket måte.

Ofte vil det også være av betydning om det i et fylke finnes ildsjeler ute på skolene som ønsker å legge til rette for en slik ordning, inklusive utforming av lokale læreplaner. Det vil være vanskeligere dersom den dominerende oppfatningen er at overgangsordningen bare vil være nok en ordning å administrere. I tillegg til resultatene eleven oppnår, vil læreren være de nærmeste til å vurdere om den faglige opphenting er tilstrekkelig til at eleven fra Vg1 studiespesialisering skal kunne komme på et nødvendig faglig nivå i løpet av Vg2 i det aktuelle yrkesfagprogram.

1.1.3 Arbeidslivet og fagmiljøene

Fag- og yrkesopplæringen er basert på at lærebedriftene kollektivt innordner seg felles opplæringsordninger basert på fag. Selv om også Vg3, bedriftsdelen av yrkesopplæringen er statens ansvar, er den avhengig av oppslutning i form av læreplasser i arbeidslivet. Dette sikres via en sterk innflytelse fra arbeidslivets parter på organisering og innhold i yrkesopplæringen. Nye yrkesfaglige ordninger bør derfor ha en viss forankring i arbeidslivet om de skal kunne ha noen muligheter til å lykkes.

Høringsuttalelsene til den nye overgangsordningen går inn i et svært gjenkjennelig mønster (Høst og Hovdhaugen 2013).⁶ De tradisjonelle fagene er mest kritiske til ordningen, fordi de oppfatter at den undervurderer innholdet i Vg1-programmene deres og dermed ikke tar tilstrekkelig hensyn til kvalitetskravene i fagene og i arbeidslivet. Nyere program som tradisjonelt sett har hatt en sterkere forankring i skole, er mer positive. Vi har i tidligere analyser av endringstiltak, senest i evalueringen av vekslingsmodellen, sett at faglige tradisjoner har en tendens til å sette sitt preg også på endringsforsøk. Vi ser også i dette tilfellet at for eksempel elektrofagene, som i høringsuttalelsene uttrykte den sterkeste motstanden mot overgang fra Vg1 studiespesialisering til yrkesfag, ifølge statistikken til Utdanningsdirektoratet, heller ikke har noen tilbud om overgang fra Vg1 studiespesialisering. Dette til tross for at kryssløpene i prinsippet skal kunne tilbys i alle de

⁶ <https://hoering-publisering.udir.no/109>

yrkesfaglige programmene. Det antyder at fylkeskommunene og skolene også har tatt hensyn til fagmiljøene og arbeidslivets vurderinger når de har opprettet tilbud om overgangsløp i ulike fag.

Vi var således opptatt av å kartlegge hvilken rolle arbeidslivet har hatt i etableringen av tilbudene og i utformingen av de lokale læreplanene. At fagmiljøene har ulike holdninger til ordningen kan skyldes mange forhold, som ulikheter i fagtradisjoner, behovet for lærlinger og rekrutteringstradisjoner. En test på om overgangsordningen i de ulike fagene oppfattes som god nok, kommer ved overgangen til læreplass.

1.1.4 Problemstillinger

Med utgangspunkt i denne gjennomgangen og oppdragsgivers utlysning formulerte vi følgende problemstillinger for prosjektet:

1. Hvilke forhold og avveininger avgjør om fylkeskommunene tilbyr overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag? Hva betyr økonomi, søkning, dimensjoneringspolitikk, og utdanningspolitiske målsettinger?
2. Hvilke aktører har engasjert seg for ordningen? Hvilken rolle spiller fagmiljøer og lokalt arbeidsliv?
3. Hva kjennetegner elevene i ordningen, og hvordan har de blitt introdusert til denne?
4. Hvilke erfaringer har fylkeskommuner, lærere og elever med ordningen med hensyn til opplæringens innhold og gjennomføring? Hvordan klarer elevene seg?
5. Hvordan oppfattes ordningen av arbeidslivet? Er elevene etterspurte som lærlinger?
6. Påvirker ordningen den ordinære opplæringens struktur og dimensjonering?
7. Tilsier erfaringene med ordningen så langt at den bør fortsette, og er det i så fall behov for justeringer?

2 Metoder og data

Ikke bare problemstillingene vi har reist, men også en gjennomgang av elevtall, hvilke fylkeskommuner som deltar og ikke deltar, og fagene de tilbyr, la noen føringer på valg av metoder for datainnsamlingen i prosjektet. Det er årskullet 2019/2020 vi undersøker. Med utgangspunkt i det lave elevtallet og konsentrasjonen i noen fylker og fag, la vi hovedvekten på kvalitative metoder, med fokus på de fylkeskommuner og fag som hadde flest deltakere. Samtidig ønsket vi å innhente registerdata om karakterer hos elevene i de fire fylkeskommunene som utfra statistikken hadde flest.

2.1 Kvalitativ tilnærming

Alle problemstillingene vi reiste krevde at vi innhentet både erfaringer og vurderinger fra aktørene, hvilket kunne gjøres både gjennom spørreundersøkelser og gjennom kvalitative intervjuer, eventuelt også dokumentstudier og statistikk. En survey gir data om flere, men kan ikke gå i dybden. Kvalitative undersøkelser gir rikere data, men om færre enheter.

Ettersom ordningen ikke drives som prosjekter med en bestemt organisering fra fylkeskommunens side, antok vi at viktig kunnskap om hvorfor ordningen ble iverksatt sitter i fylkeskommunen, men at erfaringene med hvordan man får dette i gang og gjennomføringen av ordningen, i stor grad satt ute på skolene. Kopplingene til arbeidslivet kunne finnes på skolene, men også i fylkeskommunen, litt avhengig av hvordan arbeidet med ordningen var organisert. Kvalitative metoder vil være å foretrekke både for å nøste opp i dette og for å komme i kontakt med de som kan gi oss mest informasjon. Med dette som utgangspunkt gjorde vi følgende:

- Vi intervjuet representanter for fylkeskommuner, primært inntaksansvarlige, for å dekke både avveiningene som har vært gjort før de satte det i gang, begrunnelser for valg av programmer, hvilke andre aktører som spilte en viktig rolle i prosessen, og hvordan de vurderer erfaringene med ordningen til nå.

- Vi intervjuet representanter for skoler som tilbyr ordningen, både lærerne, men også rektorer, avdelingsledere og rådgivere. Også her var vi interesserte i hvorfor og hvordan skolene kom med i ordningen, hvilken rolle de spilte i etableringen av tilbudet, og erfaringene de hadde gjort seg med organisering, innhold og gjennomføring.
- Vi gjennomførte intervjuer med et utvalg elever fra ulike fag for å høre om bakgrunnen for at de søkte seg til ordningen, og hvordan de vurderer den som grunnlag for å søke opplæring i bedrift, eventuelt videre skole.
- Til sist intervjuet vi representanter fra arbeidslivet, representert ved opplæringskontor for fag som var omfattet av ordningen i det aktuelle fylke, for å høre om deres medvirkning og deres erfaringer med ordningen.

2.2 Kvantitativ tilnærming

Vi har fått data om elevenes karakterer fra Vg1, kjønn og alder fra de to fylkene med flest deltakere. Ved en kort epostbasert undersøkelse har vi fått data om omfang og gjennomføring for alle fylker som har hatt tilbudet, utenom ett. I dette fylket var det bare to deltakere, så det vil ikke påvirke funnene. Vi kartla også hvor mange som var registrert i lære per september 2020, og hvor mange som var gått til påbygging til generell studiekompetanse.

2.3 Casestudier

Vi mente casestudiemetodikken var mest hensiktsmessig i dette prosjektet, fordi den gir anledning til å komme relativt tett på aktørene innenfor en utvalgt case, samtidig som intervjuer med nøkkelinformanter blir informert av kunnskap og data som belyser casen og setter det inn i en større sammenheng. I utgangspunktet så vi fylkeskommunene som caseenheter, fordi vi antok at lokal utdanningspolitikk, og lokale initiativ til å skape nye veier til yrkesfag stod sentralt. Dette endret seg underveis. Erfaringen vi gjorde oss var at det i stor grad var enkeltskoler som var drivende i å etablere tilbudene, selv om fylkeskommunale vedtak dannet grunnlag for ordningen, i det minste for de offentlige skolene. Slik sett er det ikke så mye tre fylkeskommuner vi undersøker, som tre skoler og deres elever på overgangsordningen.

2.3.1 Utvalg

Med utgangspunkt i elevstatistikken til Utdanningsdirektoratet valgte vi ut tre fylker for nærmere undersøkelse. Et sentralt utvalgsriterium var at fylket hadde en

viss mengde elever på ordningen med overgang fra studiespesialisering til Vg2 yrkesfag. Da vi kom ned på det fylkeskommunale nivået, viste det seg imidlertid at de hadde til dels langt lavere elevtall enn statistikken tilsa. Da vi kontaktet skolene vi ville undersøke, viste det seg at de faktiske elevtallene var enda lavere. Noe av diskrepansen kan skyldes talletidspunkt og frafall, men feilene både på antall og fagfordeling er langt større enn at dette kan forklare alt. Mest trolig skyldtes det feilkoding.

Vi endte opp med å undersøke tre fylkeskommuner med et visst antall elever på overgangsordningen. Innenfor hver av disse var det 1-2 skoler som hadde elever på tilbudet. Der det var flere skoler, valgte vi skolen der de hadde flest elever på ordningen, for nærmere undersøkelse.

Fordi antall skoler og elever i ordningen er få, har vi valgt å anonymisere både skolene og deres fylkeskommunetilhørighet i rapporten, og i stedet omtale casene som fylkeskommune og skole 1, 2 og 3. Dette er ingen optimal løsning, men nødvendig av hensynet til personvernet.

Vi har valgt å ikke knytte elevintervjuene til bestemte fylkeskommuner og skoler i teksten, men la de stå for seg. Også her vil tap av kontekst gjøre intervjuene noe mindre informative, men hensynet til personvernet i en såpass liten ordning gjør det nødvendig.

Antall elever på kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag ved de tre skolene var i 2019/2020:

Skole 1: 6 elever ved oppstart

Skole 2: 15 elever ved oppstart

Skole 3: 6 elever ved oppstart

Vi har intervjuet 29 personer, fordelt på tre rektorer, seks avdelingsledere, fire lærere, en rådgiver, tre representanter for fylkeskommunene, ni elever og tre representanter for opplæringskontor. Det gir oss et godt grunnlag for å beskrive erfaringene med ordningen med overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag.

2.3.2 Nærmere om datainnsamling i dagens ekstraordinære situasjon

Intervjuene har vært såkalt semistrukturerte, med faste spørsmål for hver av aktørgruppene, men hvor vi har åpnet for å forfølge temaer informantene selv har brakt inn. På grunn av den pågående koronasituasjonen er alle intervjuene gjort via videosamtale eller opptakstelefon, ingen ansikt til ansikt. For elevintervjuene førte dette til at de ble av litt ulik lengde, og at ikke alle svarte på alle spørsmålene.

2.4 Om rapportens organisering

Den videre rapporten er organisert på følgende måte. I kapittel 3 beskriver vi erfaringene fylkeskommunene, skolene, lærerne og elevene har hatt med ordningen med overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag, basert på intervjuer i tre fylker og ved tre skoler. Det er også et kort avsnitt om arbeidslivets erfaringer. Kapittel 4 gir en oversikt over også de øvrige fylkeskommunenes aktivitet i forhold til overgangsordningen, mens kapittel 5 gir en oversikt over antall elever i ordningen i skoleåret 2019–2020, noen kjennetegn ved disse og hvordan det gikk med dem. Kapittel 6 inneholder en oppsummering av de viktigste funn, og en drøfting av ordningen på grunnlag av disse.

3 Erfaringene med overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag

3.1 Fylke 1/skole 1

3.1.1 Fylkeskommunen

Fylkeskommunen er en fusjon av to tidligere fylkeskommuner som begge hadde behandlet spørsmålet om kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag administrativt før det ble tilbudt første gangen i 2018. Utgangspunktet var positive erfaringer med kryssløp fra studiespesialisering til Vg2 laboratoriefag, som har vært tilbudt noen år.

Ordningen ble introdusert i restaurant- og matfag/Vg2 kokk og servitør, og service og samferdsel/Vg2 salg, service og sikkerhet. Begge programmer ble ansett som aktuelle og egnede, mens TIP-fag (utenom laboratoriefag) og elektrofag ble sett på som lite egnet, fordi det er en rådende oppfatning at de krever et bedre faglig grunnlag fra Vg1. I elektro fryktet man også at eventuelle kryssløpselever ville slite med å få læreplass som følge av for tynt faglig grunnlag.

Fylkeskommunen vurderte også forhold som antall elever i klassene og læreplassmulighetene. Mediedesign er for eksempel et fag man oppfatter dette ikke ville være aktuelt i på grunn av knapphet på læreplasser. Restaurant- og matfag har slitt med rekrutteringen og anses således som et særlig aktuelt program for kryssløp. Også i service og samferdsel vurderte man det slik at det ville være mulig å skaffe læreplasser. Fylkeskommunen er også positiv til å vurdere ordningen i andre fag dersom det kommer ønsker fra elever.

Disse overveielsene var primært en diskusjon i opplæringsavdelingen i fylkeskommunen, og i rektorkollegiet (se nedenfor) men man hadde også kontakt med opplæringskontorene for de to valgte fagområdene. Utgangspunktet for fylkeskommunen var at man ønsket å ivareta omvalgsønskene til den enkelte best mulig, og da om mulig uten at de måtte bruke lengre tid enn normalt. Det kan også være

aktuelt at enkeltelever blir rådgitt av skolen til å søke overgang fra studiespesialisering til yrkesfag.

Første året, 2018-2019, kom ordningen litt brått på skolene, og man bevilget 200 000 i ekstramidler for å få ordningen i gang. Andre året har det ikke vært budsjettert ekstra midler til de skolene som har tilbudet.

Ordningen er søkbar, men har ikke vært promotert særskilt fra fylkeskommunen. Den fikk litt flere søkere andre året enn første, men det ser ikke ut til at økningen har fortsatt i 2020/2021 som er det tredje året ordningen praktiseres.

Inntrykket man sitter med i fylkeskommunen er at det primært er søkernes interesse for overgang til yrkesfag som har vært drivkraften, ikke rådgivere som har henvendt seg til aktuelle. Dette er elever som kunne ha klart studiespesialisering også. Men de tar forbehold om at skolene er bedre i stand til å svare på dette, fordi de står nærmere ordningen.

Foreløpige tilbakemeldinger om erfaringer er at dette fungerer godt, og at antall opphentingstimer er tilstrekkelig til at elevene kommer på nivå med de som har fulgt ordinært løp, og at de får læreplass på linje med andre.

Det er skolene som er ansvarlige for å utarbeide lokale læreplaner, mens fylkeskommunen kvalitetssjekker og stempler disse.

3.1.2 Skoleledelsen

Skoleledelsen i den undersøkte skolen har selv ivret sterkt for en ordning hvor elever som har valgt studiespesialisering, men som siden angrer eller opplever at det er tungt å gjennomføre, gis anledning til omvalg til et yrkesfagprogram. Da Utdanningsdirektoratet lanserte ordningen, meldte rektor skolens interesse i rektorkollegiet. Tilbudet om overgang til yrkesfag ble gjort søkbart på denne skolen i Vg2 salg, service og sikkerhet og Vg2 kokk og servitør. I tillegg har en skole i fylket det tidligere etablerte kryssløpet fra studiespesialisering til Vg2 laboratorieassistent. At det ble akkurat disse programmene, er bygget på en vurdering av rekrutteringssituasjonen, samt av hvilke fagmiljøer som ble oppfattet å være positive. Elektrofag ble for eksempel vurdert som et helt uaktuelt programområde, ut fra at deres sterke fagstolthet bidro til en negativ holdning til ordningen, fordi den inneholdt for lite programfag for å kompensere for manglende Vg1. I nyere fag, og i fag med rekrutteringsproblemer, oppfatter man at fagstatusen er noe mindre og åpenheten for ulike veier inn for å være større.

Ledelsen ved skolen mener tiltaket burde fylle noen åpenbare behov. De viser til at mange gjennomfører studiespesialisering med det som karakteriseres som svært varierende resultater, og at de deretter ofte går ut i jobber som ufaglærte i for eksempel salg og servitørvirksomhet. Dessuten vurderer skolen det som en styrke om de fikk flere skoleflinke til å søke yrkesfag. Mange søker yrkesfag ut fra

sosiale forventninger blant venner og foreldre. Skoleledelsen hadde en del aktuelle kandidater i kikkerten. Kanskje kunne man få noen som angret seg, over på yrkesfag.

Tilbudet ble omtalt både i lokalavis og lokalradio før søkerfristen. Rådgiverne på andre skoler ble informert, og det ble holdt stand i midttimen på de andre skolene. Ut fra dette mener skolen selv tilbudet burde være godt kjent blant elevene på Vg1 studiespesialisering.

Responsen var imidlertid laber. På deres skole fikk de henholdsvis fire søkere til kokk og servitør og to til salg, service og sikkerhet. Dette var en stor skuffelse for skoleledelsen, som likevel konkluderer med at det er behov for tilbudet. En forklaring på at det går tregt er at ungdoms valg av utdanning også avspeiler identitet, og at den er knyttet til miljøet på studiespesialisering. For mange er det også viktig å få fortsette på samme skole, noe som blir vanskelig for de fleste ettersom bare to skoler i fylket har tilbudet om overgang til yrkesfag.

Deres forslag om tiltak for å bedre søkningen er således at det bør være et tilbud på alle skoler, og at man ikke setter krav til en bestemt elevmasse, men integrerer elevene i ordinære klasser, men hvor de får yrkesfaglig opphenting på dager det er fellesfagsundervisning for resten av klassen. Det betinger igjen at fellesfagene er samlet på bestemte dager, slik de er på denne skolen. Det vil kreve noe ekstra av skolene å lage lokale læreplaner og organisere særløp for de som gjennomgår dette opphentingsløpet. Det kan også være grunnen til at så få skoler har meldt sin interesse. Fylkeskommunen har ikke økonomi til å fortsette å bruke ekstra midler på tilbudet, og skolen mottar dermed bare ordinær stykkprisfinansiering for elevene som velger dette kryssløpet. Kostnader til ekstra lærer i programfagsopphevingen må de ta selv.

Skolen foreslår også å legge grunnlag for økt søkning til kryssløpet for studiespesialisering til yrkesfag, gjennom å utvide rekrutteringsgrunnlaget til i tillegg å omfatte Vg2 studiespesialisering, også å inkludere de studieforberedende programmene. De mener det også må vurderes å gjøre noe med elevenes rettigheter for å få dette til. Slik det er i dag, stiller de bakerst i køen, fordi de ikke har rett til skoleplass i nytt fag.

Skolen mener også tilbudet med fordel kan promottes for elever med stryk på slutten av skoleåret, fordi de trolig vil være mer motiverte for en slik løsning.

3.1.3 Lærerne

Skolen har altså hatt to tilbud om overganger fra studiespesialisering, til Vg2 salg, service og sikkerhet, og til Vg2 kokk og servitør. De avdelingsledere og lærere vi intervjuet på disse programmene var alle svært positive til tilbudet. Det ser ut til å være en utbredt oppfatning om at mange elever velger studiespesialisering, fordi

de er presset til det av familie, eller fordi de følger vennegjengen. Selv om skolen har forsøkt å informere aktivt, mener lærerne det fortsatt er ganske få som kjenner til ordningen med overgang til yrkesfag. Sammenlignet med påbygging til studiekompetanse, som alle kjenner til, er påbyggingsordningen på yrkesfag så å si usynlig. Helst ville lærerne inn i klassene på Vg1 studiespesialisering for å informere, men det ville neppe bli godt mottatt om man åpnet konkurrert om elevene på den måten.

Som andre skoler i fylket, har også denne opplevd nedskjæringer på tilbudet i studiespesialisering de siste årene. Når det blir vanskeligere å komme inn på studiespesialisering, kan flere av de usikre ha valgt yrkesfag de senere årene, og ikke studiespesialisering som trolig er mest vanlig når man er i tvil. Resultatet i form av søkning om overgang fra studiespesialisering ble i hvert fall svært beskjedent.

Fire elever fra Vg1 studiespesialisering søkte seg over til Vg2 salg, service og sikkerhet, selv om man opprinnelig hadde hatt seks interesserte på listen. Av de fire som startet, har en flyttet og en blitt gravid. Dermed er det to elever igjen. Av disse to har en søkt læreplass og en påbygging til generell studiekompetanse. Selv om dette ikke har vært intensjonen med ordningen, er ikke lærerne så veldig overrasket. Flere understreker at de som velger om, ofte ikke er så sikre på valget sitt, og fort kan skifte mening igjen.

Bare to elever søkte seg over til Vg2 kokk og servitør. Begge disse kom fra skoler i en av nabobyene, hvor kryssløpstilbudet ikke fantes. Den ene eleven sluttet i løpet av året, noe som til dels forklares med lang reisevei og liten sosial integrering i klassemiljøet. Den andre endte opp med å søke seg tilbake til påbygging til studiekompetanse etter endt skoleår.

I begge programmene har arbeidet med lokal lærerplan foregått på den måten at man har samlet hele opphenting av yrkesfag på en dag i uka, fordi de øvrige elevene denne dagen har fellesfag. Man har startet med teori og gradvis økt mengden praksis, til dels individuelt tilpasset den enkelte elev. Det har vært en form for spesialisert opphenting, noe som betyr at man har konsentrert seg om opphenting bare av de Vg1-elementer i programfagene som videreføres under det aktuelle Vg2-programmet, og ikke hele viften av fag som ligger under Vg1-programmet. Det betyr at elevene i kokk og servitør ikke måtte gjennom alle programfag i restaurant- og matfag, men kunne konsentrere seg om kokk og servitør, og etter hvert bare kokkefaget ettersom det var det mest aktuelle lærefaget på Vg3. For elevene på salg, service og sikkerhet konsentrerte man opphenting fra Vg1 om nettopp disse fagområdene, og man så bort fra de øvrige fagene på Vg1 service og samferdsel som transport, logistikk, IKT og reiseliv. Her var det mer usikkert hvilket lærefag den enkelte elev siktet seg inn mot, slik at det ikke ble foretatt noen ytterligere spesialisering.

Lærerne er samstemte i sin oppsummering om at 196 timer er tilstrekkelig for å hente inn det elevene fra studiespesialisering mangler fra Vg1 på de to yrkesfagprogrammene. Elevene fra studiespesialisering har en fordel ved at de er vant til et hardere press på for eksempel oppgaveinnlevering. Samtidig er det store individuelle variasjoner, men planen er såpass rund at det kan gjøres tilpasninger, også individuelle, underveis, ikke minst ut fra motivasjon. Er elevene motivert for å lære seg et bestemt fag, får de fort en deltidsjobb i praksisbedriftene de er utplassert i. Det gjør at de lærer enda bedre og raskere. Er de mindre motivert eller har valgt overgang til yrkesfag fordi de tror det er lett, merkes det raskt på manglende progresjon og prestasjoner. Til tross for at man har hatt kontakt med aktuelle opplæringskontor, forstår vi det som at den lokale læreplanen er laget av skolen alene.

Nedstengningene som følge av Covid-19-epidemien førte til en mer teoretisk undervisning enn det som var planen. Skoleverksteder og kjøkken ble stengt en periode og praksisopphold i bedrift ble forkortet. Det rammet kokk og servitør mer enn salg, service og sikkerhet, som er et mer teoretisk program i sin karakter.

3.2 Fylke 2/skole 2

3.2.1 Fylkeskommunen

Denne fylkeskommunen har lenge ønsket et tilbud med overgang fra Vg1 studiespesialisering, og også fra de øvrige studieforberedende programmene, til Vg2 yrkesfag. Dette har også vært behandlet som egen politisk sak og vedtatt i fylkestinget. Fylket tilbød selv kryssløp fra alle de studieforberedende til yrkesfag som en prøveordning fra 2016-2018. De ble etter hvert blitt klar over at dette skapte komplikasjoner ettersom elever fra et av de studieforberedende fagene som idrett, musikk, dans drama eller medier og kommunikasjon etter et år på yrkesfag Vg2, valgte å gå "tilbake", ved å søke påbygging til generell studiekompetanse. Da ville de mangle fem timer geografi og samfunnsfag for å kunne tilfredsstille kravet om generell studiekompetanse. Dette til tross for at disse elevene på Vg1 har flere fag og totalt fem uketimer mer enn Vg1 studiespesialisering.

Fylket fortsatte å kjøre sin modell med opptak også fra de studieforberedende programmene da den nye ordningen med overgang fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag ble lansert på landsbasis skoleåret 2018-2019. To skoler i fylket har hatt tilbudet, begge skoler som i utgangspunktet bare hadde studieforberedende, men som etter hvert også tilbyr noen yrkesfaglige programmer.

I 2019 fikk de nok søkere til å sette i gang en hel klasse på overgang til yrkesfag på salg, service og sikkerhet og på helse og oppvekst, fordelt på to skoler. I tillegg ble det gitt tilbud til enkeltelever som ble integrert i ordinære Vg2-klasser. I årets

opptak er søkningen for lav til å fylle hele klasser i begge disse fagene, og politikerne har foreløpig sagt nei til å videreføre tilbudet om kryssløp til yrkesfag.

På skolene blir dette tatt imot med skuffelse. Også i fylkeskommunen har man hatt tro på modellen, og ment at man må ha et tilsvarende tilbud som påbygging til studiekompetanse, også den andre veien. Det er imidlertid ikke en unison oppslutning om dette. I yrkesopplæringsnemnda har det vært negative holdninger, begrunnet i at modellen bidrar til en degradering av yrkesfag, gjennom at Vg1 studiespesialisering kan utvikles til å bli den «brede» vei som gir alle muligheter videre.

3.2.2 Skoleledelsen

På den undersøkte skolen har tidligere rektor vært en av talspersonene i rektor-kollegiet for å etablere en yrkesfaglig påbygging, på linje med påbygging til generell studiekompetanse. Skolen var en ren studieforberevende skole inntil man for noen år siden etablerte helse og oppvekst og service og samferdsel. Man har erfart at mange elever med studiekompetanse går rett ut i arbeidslivet, ofte i service-næringer, men uten yrkesutdanning. De mener mange av disse ville hatt mer nytte av en yrkesutdanning på videregående. Samtidig mener man mange elever i dag sliter med å gjennomføre et studieforberevende løp. Skoleledelsen mente også de yrkesfagsprogrammene man hadde ved skolen lå nær studiespesialisering som følge av at de var mer teoretiske enn mange andre yrkesfag, og slik sett var egnet for en overgang. Man tilbød ut fra dette overgang til Vg2 salg, service og sikkerhet (SSS) og Vg2 barne- og ungdomsarbeiderfag (BUA).

Erfaringene skolen har høstet er at det er vanskelig å få opp søkningen i begge programmene. I april 2019 hadde man ikke nok søkere til å starte opp hele klasser med dette tilbudet. Tilbudet i SSS ble imidlertid opprettholdt og mellom fylkeskommunens siste klasseoppsett og oppstarten høst 2019 fikk man ytterligere fire elever som hadde bestemt seg helt på tampen av skoleåret, og man hadde dermed 10.

Skoleledelsen argumenterer med at dette vil være et typisk mønster for en viktig del av målgruppa som er elever som sliter med å gjennomføre studieforberevende programmer. Dersom de risikerer å stryke eller har gått lei, vil de være åpne for andre tilbud. Overgang til yrkesfag på Vg2, som gjør at de kan fortsette uten å «dumpe» har vist seg å være noe en del kan tenke seg. Like aktuelt mener man det kan være etter Vg2. Selv om de kommer seg gjennom Vg1, så stopper det opp for noen elever i løpet av Vg2 på studieforberevende programmer, og de faller ut. Også for disse vil overgang til yrkesfag være et aktuelt alternativ.

Rådgivertjenesten ved skolen har stått sentralt i disse overgangene. Det er ofte her elever som sliter havner, og rådgiver er godt informert om dette tilbudet, og har rådet mange til å ta denne veien.

Skolens erfaring er at rundt halvparten av elevene som går over fra studieforbereidende til yrkesfag på denne måten, ikke velger lære, men påbygg det tredje året. Dette er kanskje ikke så overraskende ettersom dette også er mønsteret på de to programmene som har tatt imot overgangselever. Ved å ta de fagene de mangler som privatister kommer de inn på påbygging som har rikelig med plasser i fylket. De elevene som søker læreplass, vil få det om de møter opp og gjennomfører Vg2 er skolens erfaring. Skolen har en egen formidlingskoordinator som holder kontakt med opplæringskontor og bedrifter gjennom formidlingsfasen.

For de fleste elevene mener skoleledelsen overgang til yrkesfag kan beskrives som et «negativt» valg. Det er noe de ikke har planlagt, men tar imot når de ikke lengre har så mange andre alternativer. Man er ikke helt enig med seg selv i om det er best å ha de som krysser over til yrkesfag i egne klasser eller integreres i de ordinære klassene. Er de i egne klasser, blir det fort veldig svake klasser, mens elevene i ordinære klasser kan falle litt utenfor ettersom de følger et eget opplegg i en del av timene.

Skoleledelsen er fortsatt veldig positiv til overgangsordningen, og mener man trenger tid for å få opp søkningen. Dessuten mener man fortsatt det bør være mulig å krysse fra alle de studieforbereidende programmene til yrkesfag. De som har valgt et annet studieforbereidende enn studiespesialisering har allerede valgt en mer praktisk spor. Dessuten må ordningen være bred nok til å rekruttere et nødvendig antall elever.

3.2.3 Lærerne

Erfaringene er litt ulike i henholdsvis SSS- og BUA-klassene. Mens avdelingen til SSS ser ut til å ha vært litt mer med i prosessen, blant annet var de med i prøveordningen, bærer helse og oppvekst og BUA litt mer preg av å ha fått seg servert et tilbud fra skoleledelsen uten at de helt var klar over hva dette innebar.

Søkningen foregår både formelt og uformelt helt fram til skoleårets start. I SSS-klassen hadde man 12 elever «på lista» ved skoleoppstart. Bare 10 møtte opp ved skolestart, og deretter har det gradvis falt fra til sammen fem elever til. Årets klasse bestod av elever som alle var over 18, noe som betyr at de fleste hadde gått både Vg1 og Vg2 før de startet på Vg2 i salg, service og sikkerhet.

Det har vært mye fravær, og for noen ble dette starten på frafall. Kullet året før hadde imidlertid lite frafall og lite fravær, så dette varierer åpenbart.

To av elevene i årets kull falt fra da de ikke klarte å følge hjemmeundervisningen da skolen stengte som følge av Covid-19-epidemien. Av de syv elevene de

hadde på dette tidspunktet, var det fire som ikke kom ut i praksis som følge av redusert bemanning i bedriftene, eller fordi de selv ikke ønsket det i denne situasjonen. Tre av elevene fortsatte imidlertid i praksis.

På SSS har man valgt en modell hvor overgangsklassen har gjort seg ferdig med Vg1-fagene først, og gjennomført en avsluttende prøve 1. november. Man har konsentrert seg om de delene av Vg1 som retter seg mot Vg2-programmet med økonomi og administrasjon, markedsføring, salg og sikkerhet. Deretter har man gjennomført det videre Vg2-løpet, og etter at det var få elever igjen, ble dette gjort dels sammen med en ordinær Vg2-klasse. Fellesfagstimene har man brukt til programfag. Læreren mener 196 timer er nok, og at det heller er manglende motivasjon som gjør at en del elever ikke kommer gjennom.

Av de fem elevene som fullførte skoleåret, har én søkt påbygg, mens fire har søkt læreplass. I midten av juni hadde enda ingen av dem fått lærekontrakt, men lærerne var relativt optimistiske og mente Covid-19-krisen først og fremst hadde bidratt til at formidlingen gikk tregere enn vanlig. Mange salgsbedrifter sier de ønsker lærlinger, det er kommunale kontorlærlingsplasser, og det oppfattes ikke fra skolen som at det egentlig mangler læreplasser. Søkerne fra overgangsklassen formidles på linje med ordinære elever. Læreplass-søkerne konkurrerer med mange andre søkere til bedriftene. Innenfor sikkerhetsfaget har de til nå foretrukket å ansette voksne, og noen store kleskjeder sier fra sentralt hold nei til lærlinger.

I barne- og ungdomsarbeiderfaget (BUA) var man litt mindre forberedt på å få et tilbud om kryssløp fra studiespesialisering, noe man oppfattet var et initiativ fra fylkeskommunen. Man så det likevel som en interessant mulighet at også elever på studieforberevende skulle kunne ta et omvalg, slik yrkesfagelevne har hatt lenge. Med bare fem elever var det ikke grunnlag for å starte en egen klasse. I stedet ble de integrert i en ordinær klasse når denne hadde programfag, mens de fem overgangselevne hadde programfagsopphenting når de andre hadde fellesfag.

Det viste seg at elevgruppa ikke fullt hadde skjønt at overgang fra studieforberevende til yrkesfag skulle føre til læretid på Vg3. Det var lav forståelsen for og motivasjon for yrkesfag. De fleste i elevgruppa hadde hatt negative skoleerfaringer tidligere, men var likevel innstilt på å ta påbygging til generell studiekompetanse etter året på yrkesfag. Dessuten kom flere fra andre studieforberevende enn studiespesialisering, og måtte parallelt ta de to fellesfagene de manglet, fordi de ønsket å gå til påbygging til studiekompetanse.

Den lokale læreplanen var basert på at de skulle gjennomgå Vg1-mål fra helse og oppvekst som var relevante for barne- og ungdomsfaget. Den var utviklet av faglærer i samarbeid med de andre programfaglærerne på trinnet. Man spredte i utgangspunktet opphenting utover hele skoleåret. Imidlertid måtte man etter hvert tilpasse opplegget til elevgruppa, som egentlig ikke var så motivert for

barne- og ungdomsfaget. Det var mye fravær, og man la om til noe undervisning på skolen og noe i praksis. Under Covid-19-stengningen fikk de undervisning hjemme, noe som for i hvert fall en elev fungerte langt bedre.

Ettersom elevene i liten grad viste seg å være interessert i barne- og ungdomsfaget, blir det vanskelig for lærerne å gi en vurdering av om 196 timer er nok. Men det blir vist til at det i dag finnes et kryssløp fra design og håndverk til BUA, og her er det ikke krav om noen opphenting. Sammenlignet med dette mener de 196 timer med opphenting etter Vg1 studiespesialisering må være bra.

Status på slutten av skoleåret er at én elev har sluttet uten at læreren vet hva eleven gjør, to elever har sluttet og valgt å begynne å jobbe, mens to av elevene har søkt påbygging til generell studiekompetanse. Ingen av elevene søkte lære plass, og lærer og avdelingsleder konkluderer med at elevene kom inn på ordningen på feil premisser.

3.3 Fylke 3/skole 3

3.3.1 Fylkeskommunen

I denne fylkeskommunen ble dette tilbudet gitt på en privatskole, og fylkeskommunen var ikke involvert i utformingen av tilbudet gitt på denne skolen. Fylkeskommunen hadde selv ikke kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag i 2019–20, og de har derfor ikke selv erfaring med gjennomføring av faget.

3.3.2 Skoleledelsen

Skolen er privat og har eget inntak av elever utenom fylkeskommunens systemer. Mange av elevene på skolen er voksne, og en god del av de som starter på skolen har allerede fullført videregående opplæring, men ønsker en annen utdanning på videregående nivå. Når skolen så at det ble åpnet opp for å gå rett til Vg2 på yrkesfag om man hadde fellesfagene fra Vg1 studiespesialisering, anså de det som en plikt å tilby dette til sine søkere, så langt det var mulig innenfor eksisterende rammer. Skolen sidestilte de som hadde alle fellesfag fra videregående med de som hadde fullført Vg1 studiespesialisering. Det vil si at kandidater som hadde yrkesfag fra før, men påbygg, og kandidater fra andre studieforberedende løp ble inkludert.

Elevene som var aktuelle for dette kryssløpet ved skolen var elever som ønsket å gjøre omvalg til nye yrker, da primært innen helse og oppvekst. Disse elevene var i hovedsak selv ikke klar over muligheten til å starte rett på Vg2, men fikk vite om dette tilbudet av skolen. Skolen stilte seg positivt til kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag som noe som gjorde det mer fleksibelt å gjøre

omvalg. De er en skole som i stor grad henvender seg til voksne, og så at dette gjorde at de i større grad kunne skreddersy utdanningen etter den kompetansen og erfaringen som elevene har med seg fra før. Skolen satt i gang kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag på bygg- og anleggsteknikk (1 elev), design og håndverk (1 elev) og helse og oppvekstfag (4 elever). Det var avdelingslederne som var ansvarlig for å legge opp det faglige opplegget. Det hadde ikke vært dialog med fylkeskommunen om dette, men hadde forsøkt å kartlegge erfaringer fra lærerkollegiet i fylket. Det var ingen andre skoler som hadde erfaring med dette tilbudet når denne skolen startet med dette tilbudet.

Inntak av elever på kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag fordret at det var plass i klassene, og at det ikke var for mange i hver klasse. For helse- og oppvekst sin del betød det at kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag kun ble tilbudt for barne- og ungdomsarbeider, siden Vg2-klassen i helsearbeiderfaget var full. De så at de kunne tilby dette i egne klasser, men anså det som lite trolig at det ville bli så mange søkere at det var aktuelt. Styrken til dette tilbudet slik skolen så det, var at det var en pragmatisk åpning for å gjøre omvalg litt lettere for noen, men ikke mange, elever.

3.3.3 Lærerne

Det var avdelingsleder ved de ulike programområdene som utviklet læreplanene. Ved skolen har de i organisert mesteparten av fellesfagene på Vg2 på én dag. Denne dagen ble dedikert til å dekke inn Vg1-målene for elevene på yrkesfaglig opphenting. Det ble organisert ved at de som tok yrkesfaglig opphenting hadde en intensiv teorigjennomgang de første ukene av skoleåret, før de etter høstferien ble plassert ut i bedrift. Etter høstferien hadde elevene som tok yrkesfaglig opphenting to dager i bedrift per uke, mot en per uke for de som gikk ordinært Vg2. Én dag der de skulle fokusere på Vg1 læreplanmål, og én dag der de skulle fokusere på Vg2 læreplanmål. Lærerne var klar over at ulike arbeidsoppgaver og hvordan disse forholdt seg til ulike lærmål, nok gled over i hverandre, men ved at eleven måtte føre egne logger for Vg1 og Vg2 læreplanmål, mente de at man sikret at man dekket både Vg1 og Vg2 på en god måte. Elevene leverte i alt fire oppgaver i yrkesfaglig opphenting, to med selvvalgt problemstilling og to med lærerstyrte oppgaver. Disse oppgavene skulle baseres på erfaringer fra praksis, men forholde seg til læreplanmålene fra Vg1.

Fra lærernes side ble det pekt på at dette opplegget passet best på helse- og oppvekstprogrammet. Dette ble begrunnet i at helse- og oppvekstfagene i noe større grad er akademiske, og at det dermed i større grad er mulig å jobbe seg inn i emner teoretisk. Men lærerne pekte også på at læreplanen i dette programområdet i større grad er en «spiral» der læreplanmål på Vg1 tas opp igjen, men med

større refleksjon og dybde, på Vg2. Dette, sammen med at yrkesfaglig opphenting gir åpning for å fokusere på de Vg1-mål som var knyttet til det konkrete faget man skulle ut i, gjorde at lærerne opplevde at det faglige nivået til slutt ble godt, og ikke sto tilbake for de som gikk ordinære løp. Det ble likevel pekt på at denne organiseringen i større grad krevde at elevene var motiverte og evnet å styre sitt eget arbeid. De advarte mot at elever som er skoletrøtte velger kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til alle Vg2 yrkesfag i helse- og oppvekstfagene. Slik de opplevde det krevde yrkesfaglig opphenting slik det ble organisert hos dem relativt mye teoretisk tungt arbeid for å fullføre de fire oppgavene som ble krevd, samtidig som organiseringen også i større grad krevde at elevene var motivert for å gjøre mye skolearbeid alene.

Ved helse- og oppvekstfag ble det sett på som en styrke at de som tok tilbudet ved denne skolen var noe eldre, og hadde fullført hele videregående, ikke bare første året. Dette på grunn av de var blitt mer modne, men også fordi de da hadde tatt noe mer samfunnsfag på Vg2 og Vg3, og for noen av elevene mer relevante programfag, slik som psykologi. Siden det ble pekt på at helse- og oppvekstfagene krever stor grad av refleksjon, kom disse type fag til stor nytte; det ble argumentert med at disse elevene har trent mer på å bruke begrep for å forklare fenomener. Lærerne på helse og oppvekst var usikre på om elever som kom rett fra Vg1 studiespesialisering ville være faglig moden nok for dette opplegget.

Erfaringen fra bygg- og anleggsteknikk var noe mer begrenset. Det var kun en elev som startet på dette opplegget, og vedkommende elev sluttet omtrent midtveis i løpet. Likevel var faglæreren av den oppfatning at dette var en farbar vei for noen, men at det trolig krevde ekstra motivasjon. Selv om man blir integrert inn i en klasse, og det er et faglig fellesskap om mange av arbeidsdagene vil det samtidig kreve en del egenarbeid for å kunne dokumentere at man har tilegnet seg det som ligger til Vg1. Som for helse- og oppvekstfag var mye av læringen av Vg1 læreplanmål tilknyttet aktiviteter i bedrift. En kunne kanskje se for seg at bedrifter var skeptiske til å ta inn slike elever, med begrenset erfaring med verktøy, teknikker mm. Faglæreren opplevde likevel at dette ikke var et problem, og viste til at alle Vg1-elever er ute i praksis, så bedriftene er vant med at det kommer inn elever med ulik grad av faglig kunnskap. Bedriftene var ifølge lærerne heller opptatt av andre ting, som pålitelighet og motivasjon

Den ene eleven som startet på dette tilbudet sluttet etter ca. et halvt år. Dette handlet ifølge læreren i liten grad om organiseringen av opplegget, men handlet heller om manglende motivasjon for faget for vedkommende. Eleven var ikke sikker på valget sitt når hen startet, og ble overbevist om at dette ikke var noe for seg etter å ha fått prøvd seg ute i praksis over noe tid. Gitt at elevene som starter på dette tilbudet er motivert for å ta et spesifikt fag, var faglæreren fra bygg- og anleggsteknikk åpen for at dette kunne fungere godt.

3.4 Arbeidslivet

Opplæringskontor 1 (restaurant- og matfag) hadde ikke medvirket direkte i utformingen av tilbudet i deres fylke, men de hadde vært positivt innstilt til ordningen med overgang fra Vg1 studiespesialisering. De hadde håpet den kunne gi økt rekruttering til lærefagene, og var veldig skuffet over den lave interessen.

Opplæringskontoret var slått av den veldige fokuseringen på timetall i overgangsordningen. For bedriftene mener de det viktige ikke er spørsmålet om 196 timer er nok, men at elevene er motiverte og interesserte i å lære faget. Da skal de få dem gjennom til fagprøve. Om de eventuelt har med seg noen stryk fra skolen, er dette noe som kan repareres i løpet av læretiden. Opplæringskontoret har samme inntrykk som skolen, at mange unge kommer til deres bransjer etter gjennomført studiespesialisering. De ønsker seg derfor en ordning som inkluderer også de som har fullført både Vg2 og Vg3 studiespesialisering og deretter ønsker seg utdanning i et yrkesfag. Ideelt sett burde det være et stående tilbud om korte skoleløp for voksne, etterfulgt av to års læretid. Opplæringskontoret har i dag noen slike tilbud på oppdrag fra og i samarbeid med NAV, hvor kontoret selv tar ansvar for yrkesteorien.

Ifølge opplæringskontoret blir eventuelle kryssløpselever formidlet på linje med alle andre. Bedriftene legger ikke vekt på hva slags løp de har gjennomført i skolen, men om de anses som motiverte og egnet for faget.

Opplæringskontor 2 (salg og service) hadde vært svært positive til etableringen av kryssløpsmulighetene fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag, og uttrykt dette i kontakt med fylkeskommunen. De så dette som en mulighet til å rekruttere bedre til servicesektoren, ettersom utdanningene her alltid har ligget i skjæringspunktet mellom studiespesialisering og yrkesfag. De er mektig skuffet over resultatet av ordningen som de mener ser ut til i liten grad har nådd fram til elever som er motivert for yrkesfag, og spesielt i servicesektoren. I stedet mener de ordningen bærer preg av å løse skolens problemer med å få elevene til å gjennomføre, og de opplever det som problematisk at dette, slik de oppfatter det, fremstilles som en «lettere» vei for svake elever. Opplæringskontoret er generelt kritiske til dagens opplæringsordning, og mener den svekker servicefagene. De mener en modulbasert utdanning med kombinasjoner av studiespesialisering og yrkesfag innenfor 2+2-modellen ville vært en bedre løsning for denne typen fag.

Opplæringskontor 3 (bygg- og anleggsgfag) hadde ikke vært involvert i utformingen av yrkesfaglig opphenting, men så på tilbudet som en interessant mulighet. En utfordring som det ble pekt på er forholdet mellom tilbud og etterspørsel,

både av skoleplasser og av læreplasser. Ved mange av skolene er programområdet oversøkt, og det er dermed manglende kapasitet hos skolene til å ta inn flere elever, selv om det spesielt i distriktene er så stor etterspørsel etter lærlinger i faget at det helt klart er rom for flere kandidater – gitt at skolene har kapasitet. Blant medlemsbedriftene har ordningen i liten grad vært diskutert, men det har vært luftet en viss skepsis. Opplæringskontorets oppfatning var likevel at dette kunne være et godt tilbud om man fikk motiverte elever inn i ordningen. De så spesielt potensialet i små fag. Det er en del fag der de sliter med rekruttering, slik som betongfag og vei- og anleggsfag. Om man bruker ordningen aktivt for å lede elever inn i fag som skolene ikke greier å motivere for på Vg1, blir det også mer attraktivt for bransjen. Opplæringskontoret var ikke veldig bekymret for at elevene ikke kommer opp på et godt nok faglig nivå slik utdanningsprogrammene har vært organisert hittil. Vg1 og Vg2 er før endringene med fagfornyelsen veldig breie, og bedriftene er i stor grad vant med å ta en stor del av opplæringsansvaret som trengs for å bli en god fagarbeider i det konkrete lærefaget. Det er usikkert, slik opplæringskontoret ser det, om det er like lett å få til kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag etter fagfornyelsen i alle fag. Det aller viktigste for opplæringskontoret var at de som rekrutteres inn i dette opplegget må være motiverte for faget de skal ta.

3.5 Elevene

Elev 1 er en gutt som gikk fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 kokk og servitør. Han hadde opprinnelig valgt studiespesialisering, mye begrunnet i at det var det venene hans gjorde og det som var vanlig i familien. Likevel hadde han yrkesfagsprogrammer som andre og tredje alternativ da han søkte videregående, noe som antyder en åpenhet overfor yrkesutdanning. På Vg1 fikk han ekstrajobb på restaurantkjøkken, noe han trivdes svært godt med. Han leste om tilbudet med å krysse over til yrkesfag, og bestemte seg for å søke.

På kokk og servitør hadde han få problemer med å hente inn de andre gjennom at hver mandag i sin helhet var avsatt til opphenting av Vg1-mål i dette faget. Det var mye lekser helt i starten, men han var trent til å gjøre oppgaver fra Vg1. Etter hvert opplevde han at det ble mye mindre lekser. Allerede på høsten var han i praksisuke på en annen restaurant enn der han jobbet ellers, og han fikk mye nyttig erfaring.

Han ble integrert i en ordinær Vg2-klasse med bare en annen elev som gikk opphenting. Samtidig var det flere andre i klassen som var nye på skolen.

På våren søkte han læreplass og fikk flere tilbud. Planen var at han skulle ut i praksis på en av plassene i mars, men 13. mars stengte Norge ned som følge av Covid-19-epidemien, deriblant de fleste restauranter. Dermed ble han og alle hans

medelever sittende hjemme. De fikk undervisning og oppgaver på Teams. Opplevelsen gjorde ham betenkt med hensyn til jobb på restaurant. Det var ikke fullt så attraktivt lengre. Han så for seg at restaurantene kom til å slite i en lang periode. Dette bidro til at han endret sine prioriterte utdanningsvalg, ved å flytte opp påbygg fra andrealternativ, til førsteprioritet, foran læreplass.

Eleven er fortsatt interessert i restaurantbransjen, men ser for seg at studiespesialisering kan gi ham muligheter til å studere et eller annet som gir ham muligheter for å jobbe i forhold til restaurantbransjen på en annen måte enn som kokk. Han oppsummerer fortsatt muligheten til å krysse fra studiespesialisering til yrkesfag som en positiv fleksibilitet.

Elev 2 er en jente som gikk Vg1 medier og kommunikasjon. Hun hadde opprinnelig valgt dette fordi hun var glad i å lage og redigere film. Hun hadde besøkt tilbudet og fått et positivt inntrykk. Hun hadde helse og oppvekst som andrevalg og Idrett som tredje. Etter kort tid på Vg1 medier og kommunikasjon så hun at dette ikke egentlig var noe for henne. Hun søkte seg da over til studiespesialisering, som hun i ettertid oppsummerer var det hun egentlig ville. Hun fikk beskjed om at det var for sent å bytte over.

På våren i Vg1 søkte hun igjen Vg2 studiespesialisering, men havnet på venteliste. Hun fikk høre at det fantes et alternativ med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 i barne- og ungdomsfaget og gikk til rådgiver og spurte om det var mulig å kombinere dette med å ta påbygging til generell studiekompetanse på Vg3. Rådgiver svarte at det ikke var det som var hensikten med tilbudet, men at det nok kunne la seg gjøre.

Hun startet i en ordinær Vg2-klasse i BUA, som en av fem som gikk yrkesfaglig opphenting, og trivdes godt. Hun opplevde at teorifagene og prøvene var annerledes, med mer drøfting og refleksjon. Dette var de andre var vant til, men for henne var det nytt. Samtidig var det ingen lekser.

Eleven var utplassert i praksis, først på skolefritidsordningen (SFO) og deretter på skole. På SFO fikk hun gjøre «alt», mens hun som assistent på skolen «ikke fikk gjøre noe». Hennes plan var imidlertid fortsatt å ta påbygging til generell studiekompetanse. Hun opplevde praksisperiodene som slitsomme, hun måtte være veldig «på» for barna hele tiden.

Opphentingsfagene ble tatt i en gruppe som til å begynne med var på fem, men som etter hvert ble redusert til to. Noen dager var hun alene med læreren, noe som både var litt tungt og samtidig veldig privilegert rent faglig.

Fra 13. mars til 27. april var det hjemmeskole som følge av Covid-19, deretter skole tre dager i uka, resten hjemme, for å opprettholde avstandskravene. Hjemmeskolen opplevde hun som litt «lett», med korte dager.

Eleven har søkt og skal gå påbygging til generell studiekompetanse. Hun oppsummerer at hun har lært mye på barne- og ungdomsarbeiderprogrammet, og at

det nok eksisterer fordommer på om hvor lett yrkesfag er. Samtidig opplevde hun året som litt rotete. Hun hadde aldri noen intensjon om å gå ut i lære, men hadde hele tiden sagt hun skulle ta påbygg. Først etter hvert oppdaget hun at hun da i tillegg måtte ta samfunnskunnskap og geografi som privatist.

Elev 3 er en gutt som gikk Vg1 studiespesialisering med toppidrett. Da klassen hans ble nedlagt som følge at de fleste i hans idrettsgren sluttet, så han seg om etter et annet tilbud på høsten i Vg2, og da et som han kunne starte direkte på uten å tape tid. Det var moren som fant tilbudet om kryssløp til Vg2 yrkesfag på en skole i nærheten. Her kunne han velge blant annet salg, service og sikkerhet. Han hadde et møte med læreren og syntes sikkerhetsfaget virket særlig interessant. Dette var forklaringen på at han sa ja med en gang, noe han i ettertid oppsummerer som litt tilfeldig.

Eleven ble plassert i en ordinær klasse sammen med en annen opphentingselev. Første perioden på skolen ble intensiv, ettersom han måtte finne ut hva dette var for noe, i tillegg til sosialisering med ny klasse på ny skole. salg, service og sikkerhet var imidlertid ikke et så spesialisert program. Det inneholder blant annet markedsføring, som eleven hadde hatt som valgfag på studiespesialisering. Han opplevde at overgangen absolutt var overkommelig.

Yrkesfaglig opphenting ble gjennomført som teoriundervisning hver mandag. I tillegg hadde eleven praksis samtidig med de øvrige elevene i klassen. Selv fikk han praksis i en resepsjon på et treningssenter, en praksis som egentlig var definert under kontorfaget. Han søkte likevel læreplass i sikkerhetsfaget, men dette var svært vanskelig å få. Eleven svarte derfor ja da han fikk tilbud om læreplass i en sportsbutikk, i det tredje faget, nemlig salgsfaget.

Han synes 196 timer er lite for å hente inn et helt år, men oppsummerer at det gikk greit, også til tross for at han ikke var supermotivert for skolearbeid. Han synes kravene var lavere enn på studiespesialisering. Covid-19-perioden opplevde han som en nedtur, både i engasjement og læring. Gnisten til å forberede seg til prøver ble borte.

Når eleven ser tilbake, angrer han ikke på valget han gjorde. Selv om han så på valget sitt som foreløpig, har mye endret seg. Det har åpnet seg dører til nye områder og nye muligheter. Han skal bli lærling og vil tjene penger. Han ser at butikkbransjen er mye mer enn hva han som kunde opplevde den som. Med bakgrunn som idrettsutøver er bransjen spennende, og han mener det ikke er lett å få læreplass her.

Han tror en årsak til at det er få søkere til kryssløpet til yrkesfaget skyldes nettopp at mange har fordommer om hva det er, i forhold til mulighetene det faktisk kan gi. Han har også fått mange nye venner.

Elev 4 hadde aldri tenkt på muligheten av å søke yrkesfag, men etter et år på Vg1 studiespesialisering hadde han mistet motivasjonen for dette programmet.

Det var særlig språkfagene som bød ham imot. Han gikk ned på elevtjenesten for å høre om det fantes alternativer. Her ble han presentert for mulighetene til å gå over til Vg2 yrkesfag, noe han tidligere ikke hadde visst om. Han bestemte seg for å søke seg til salg, service og sikkerhet. Han visste lite om hva det innebar, bortsett fra at det var praksis, og at det førte fram til læretid tredje året. Han syntes det hørtes greit ut. Det var også særlig viktig for ham at han slapp mer språkfag.

Som en av få opphentingselever på programmet ble han integrert i en ordinær Vg2-klasse, noe han opplevde fungerte greit, både faglig og sosialt. Han syntes ikke det var så mye arbeid som han var vant til fra studiespesialisering. Dessuten var det deilig med fri fra skolen en dag i uka, for å ha praksis i butikk. En dag i uka hadde de yrkesfaglig opphenting på skolen, da med yrkesteori.

Dette året tente imidlertid ikke hans interesse, verken for salgsfaget eller noen av de andre fagene under programmet. Han kunne ikke tenke seg å bli selger i butikk. Sikkerhetsfaget, som han kanskje kunne ha tenkt seg, er det vanskeligere å få læreplan i. Da tiden kom for å søke læreplan, valgte han i stedet å søke påbygging til generell studiekompetanse. Han har hørt at over 3,5 i karaktersnitt bør holde for å komme inn. Det er viktig for ham at han i påbygging fortsatt slipper språkfag, fordi han er ferdig med engelsk. Likevel vet at han påbygging vil kreve mer jobbing med fag enn det han nå har gjort.

Eleven har ikke bestemt seg for hva han vil gjøre videre etter videregående, for eksempel om han vil søke høyere utdanning. Men påbygging til generell studiekompetanse gjør at han kan holde flere muligheter åpne. Dette synes også foreldrene er greit.

Elev 5 vurderte elektrofag, studiespesialisering, og medier og kommunikasjon etter ungdomskolen. Flere i familien har tatt yrkesfaglige utdanninger, så dette var absolutt ikke fremmed for ham. Valget falt likevel på Medier og kommunikasjon, som er en slags hybridutdanning, men studieforberedende. Eleven gjennomførte både Vg1 før han på våren i Vg2 «kanskje litt unødvendig droppa ut», som han selv beskriver det. Han hadde mistet litt interesse for faget. I tillegg beskriver han seg selv som «ikke egentlig så skoleinteressert».

Da han var i ferd med å slutte, snakket han med rådgiver om andre muligheter, og fikk høre at skolen på salg, service og sikkerhet tilbød et nytt opplegg som var mulig for ham. Han søkte på kryssløpet i mai og fikk svar i juni om at han fikk plass fra høsten. Han beskriver dette i ettertid som den beste løsningen. Å ta opp igjen Vg2 medier og kommunikasjon var det siste han kunne tenke seg. Nå så han for seg at han kunne gjennomføre i salg, service og sikkerhet, og eventuelt ta studiekompetansefagene mens han var lærling. Det kan bli vanskelig, men han kan bruke begge årene på fagene, og finansiere privatistundervisning med lærlinglønna. Han tenker at har han studiekompetanse, er alternativene flere.

Han har ikke bestemt seg for akkurat hvilket fag han skulle bli lærling i, men har i løpet av skoleåret vært i praksis i butikk, først elektronikk og data, og deretter varehandel. Så kom Covid-19-epidemien, og videre praksis i butikk måtte avblåses. Dette gjorde situasjonen med ett vanskeligere for ham. I denne perioden har han søkt læreplass i butikk flere steder, men enda uten å få noe positivt svar. Han har tro på at det skal gå, ellers får han skaffe seg en jobb.

Eleven er positiv til ordningen med kryssløp til yrkesfag, ikke minst det at det gir en mulighet til å komme videre uten å måtte gå om igjen samme utdanningen. Han er også fornøyd med opplegget for yrkesfaglig innhenting, og spesielt med at de hadde en lærer med lang fartstid i butikk.

Elev 6 gikk opprinnelig på toppidrett med studiespesialisering. Da dette ble veldig krevende, valgte han å gi opp toppidretten og søkte seg i stedet over til ren studiespesialisering. Han klarte likevel ikke å komme ordentlig inn i fagene. De var ikke noe for ham, der og da, som han sier, og han endte med to stryk på Vg2. Fra rådgiveren fikk han da et forslag om en ny linje, med salg, service og sikkerhet, hvor han slapp å gå om igjen på studiespesialisering, men i stedet hadde yrkesfaglig opphenting. Det takket han ja til.

Elevene som søkte dette kryssløpet på hans skole, ble plassert i en egen klasse. Han opplevde at det var litt jobbing til å begynne med, men alle elevene startet på scratch, og med flinke lærere gikk det greiere etter hvert. Karakterene ble bedre, og motivasjonen økte. Han var utplassert i praksis en dag i uka, i en stor faghandel.

Klassen ble gradvis mindre som følge av stort frafall, og med det falt motivasjonen. En sammenslåing med den ordinære Vg2-klassen i faget hjalp imidlertid godt på. Miljøet var bra, og elevene hjalp hverandre. Som de fleste i klassen søkte han læreplass, i salgsfaget. Så kom Covid-19-nedstengingen. Han ble utstengt fra praksisarbeidsplassen en måned. I stedet ble det hjemmeundervisning, noe han syntes det var tungt å motivere seg for. Oppmøtet på Teams falt generelt gradvis. Han følte læringen gikk i stå.

Proessen med læreplass-søknadene gikk også tregt. Han møtte opp hos flere bedrifter, hvorav en var positiv, men ba han komme tilbake i august, da situasjonen ville være mer klarlagt.

Ingen i klassen hadde i juni fått læreplass, noe han for det meste forklarer med Covid-19-krisen. For denne eleven er det ikke noen alternativer nå. Han må ha en læreplass, så han kan bli ferdig til han skal i militæret om to år, som er neste målet hans.

Til tross for at han fortsatt ikke er helt i mål, roser han opplegget med kryssløp til yrkesfag. For ham mener han at dette ble en redning.

Elev 7 gikk nesten to år på studiespesialisering før han følte at det stoppet opp. Han snakket med rådgiveren som anbefalte ham å søke kryssløp til service. Dette

var ikke noe voldsomt fremmed for ham. Både i familien og blant venner har mange valgt yrkesutdanning. Selv hadde han jobbet både i butikk og på restaurant.

Han startet på Vg2 salg, service og sikkerhet. Til å begynne med opplevde han det som interessant, og han forsøkte å få med seg mest mulig. På studie-spesialisering hadde han opplevd dagene som tunge. På service fikk han færre fag, egentlig tre teorifag, å konsentrere seg om, og det gikk lettere. Dessuten har de praksis hvor man opplever mye forskjellig. Han har hatt praksis i to ulike forretninger.

Midt i den andre praksisperioden kom Covid-19-epidemien. Praksis ble avsluttet, og det ble hjemmeundervisning. Det opplevdes som svært negativt for fagene. Det ble vanskeligere å følge med, og vanskeligere å stille spørsmål. Likevel kom han seg gjennom, og det gikk greit på en tre dagers tverrfaglig prøve de hadde i etterkant.

Til å begynne med gikk elevene i en egen opphentingsklasse. Da denne ble liten, ble de slått sammen med en ordinærklasse. Dette synes denne eleven ikke noe om. Det ble mer bråk og vanskeligere å følge med. Samlet sett mener han likevel tilbudet var bra, og at 196 timer er tilstrekkelig til å hente inn Vg1-fagene.

Eleven søkte læreplass, men som følge av Covid-19, gikk læreplass-søkningen også i stå. Han hadde ikke fått svar fra noen butikker på det tidspunktet vi intervjuet ham (juni 2020). Derimot ble han tatt inn på intervju på en skole for en læreplass i kontor- og administrasjonsfaget. Denne har han godt håp om å få. Selv om det ikke er dette faget han egentlig ønsket seg, mener han det er viktig å ta det som er mulig å få.

Elev 8 var ei jente på 19 år, som hadde akkurat gjort ferdig ordinært, treårig løp med studiespesialisering. Hun valgte i sin tid dette, fordi hun ikke visste hva hun ville videre, og fordi det var «populært», som hun sier. Hun angrer i dag på dette valget, og sier det ikke var noe for henne. Likevel tror hun selv at hun ikke ville ha sluttet på studiespesialisering etter Vg1, om hun hadde fått tilbudet om kryssløp til yrkesfag den gangen. Hovedårsaken til dette var at det var viktig å gå sammen med vennene som hun startet videregående sammen med. Hun tror heller ikke hun den gangen var moden nok til å forstå hva hun ville etter Vg1. Hun er fra en mellomstor by, og opplevde at de fleste av vennene hennes tok studiespesialisering. Det var lite kunnskap om yrkesfag blant vennene, og disse virket lite relevante. I ettertid er det likevel flere i vennekretsen som har snakket om at de heller burde valgt yrkesfag.

Hun ble kjent med muligheten til å starte rett på Vg2 og ta kryssløpet til Vg2 yrkesfag, ettersom en i omgangskretsen er lærer på skolen. Hun hadde lyst til å ta helsearbeiderfag, men siden det kun var ledig plass på barne- og ungdomsarbeiderprogrammet i denne ordningen, søkte hun på dette.

Hun opplevde ikke at opphentingsåret innebar en veldig stor arbeidsbelastning, ettersom mye av det hun hadde lært på studiespesialisering var relevant for

det faglige arbeidet. Hun opplevde også at Vg1- og Vg2- læreplanmålene var tematisk relativt like, og at det dermed ikke var så krevende å begynne rett på Vg2. Selv om studiet krevde en del egenstudier, opplevde hun samtidig i mye større grad enn på studiespesialisering at man hadde et felleskap i klassen der man hjalp hverandre fram. Det var en stor endring å gå fra klasser med ca. 30 elever, til å være ca. 15. Hun opplevde praksisen som meningsfylt, og tror ikke praksisbedriften reagerte negativt på at hun kom med en annen skolebakgrunn enn de andre elevene.

Hun er i dag veldig glad for at hun valgte om igjen, men ønsket likevel ikke å gå videre til læretid. Hun valgte heller å søke på barnehagelærerutdanninga. Dette var ikke et valg hun hadde vurdert før, men er en direkte konsekvens at hun har trivdes i barne- og ungdomsarbeiderfaget dette året. Hun ser på dette som et veldig lærerikt år, og mener det har gitt henne god bakgrunn for å ta en høyere utdanning innenfor samme fagområde. Det var også en styrke for henne at karakterene hun oppnådde ha henne bedre karakterpoeng som grunnlag for å søke høyere utdanning.

Elev 9 var ei jente på 20 år. Hun hadde tidligere fullført et annet yrkesfaglig program, og også påbygging til generell studiekompetanse. Hun søkte nå Vg1 helse- og oppvekstfag, fordi hun ville bli barne- og ungdomsarbeider. Hun fikk imidlertid beskjed fra rådgiver som at hun kunne starte rett på Vg2. Hun kjente ikke til ordningen, som egentlig er et kryssløp fra Vg1 studiespesialisering.

Hun opplevde ikke at det var mye arbeid å ta igjen fra Vg1 helse- og oppvekstfag. Det skjedde nå og da at man i timene viste til ting de hadde lært på Vg1, men lærerne var flinke til å forklare. Hun opplevde at Vg1- og Vg2-målene hang godt sammen, og at det derfor ikke var noen spesielle utfordringer. Hun satte også pris på at de som skulle ha yrkesfaglig opphenting var en ekstra ukedag i praksis, og at de dermed fikk være en aktiv deltaker i arbeidsoppgavene i virksomheten. Det var av og til litt arbeid med å huske hvilke mål man jobbet mot, men det gikk greit. Det var mye sjølstyrt aktivitet, men lærerne var mye tilgjengelig om det var behov.

Etter opphentingsåret på Vg2, søkte hun læreplass, slik hun hadde planlagt. Hun følte også at hun gjennom året på skolen hadde blitt styrket i at hun hadde gjort et riktig valg. På intervju tidspunktet hadde hun fått læreplass i en kommune. Hun opplevde ikke at det var vanskeligere å få læreplass sammenlignet med medelevene. Dette til tross for at hun hadde gått et annet løp enn de øvrige, og heller ikke hadde utdanningsrett.

Oppsummert ser vi at det er et gjennomgående trekk at elevene i liten grad har oppsøkt dette tilbudet selv, men at de i stedet har blitt gjort oppmerksom på det etter at de av ulike årsaker har havnet i en situasjon der de har hatt behov for å gjøre et nytt valg av utdanningsretning. Det er heller ikke på langt nær alle som går videre ut i lære etter Vg2. Til tross for disse uplanlagte sidene ved dette løpet, uttrykker elevene at de stort sett er veldig fornøyde, både med at de fikk denne

muligheten, og med tilbudet. For alle har skoleåret også blitt preget av en annen uplanlagt hendelse, Covid-19-epidemien. For noen har dette også påvirket veien videre.

4 Seks av elleve fylkeskommuner tilbød kryssløp

Vi sendte en undersøkelse per epost til samtlige fylkeskommuner for å kartlegge omfanget av kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag. Denne eposten inneholdt spørsmål om de hadde tilbudet og ba om en begrunnelse dersom de ikke hadde det. Vi spurte også om antallet som gikk på tilbudet der dette var opprettet, om gjennomføringen og om elevene hadde gått videre til læretid eller påbygging til generell studiekompetanse.

Vi har fått oversikt over antallet elever i ordningen fra alle 11 fylker som eksisterte ved datainnsamlingen. Seks av elleve fylkeskommuner opplyser om at de tilbød ordningen i skoleåret 2019–20, og fem av seks at tilbudet også ble satt i gang.

Tabell 4.1 Hvilke fylker hadde kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag i 2019–20

Fylke	Fylkeskommunen tilbud 2019-20	Antall 2019-20 ⁷	Kommentarer
Troms og Finnmark	Nei		Administrativt bestemt
Nordland	Nei		Politisk behandlet
Trøndelag	Nei		Politisk behandlet, starter opp i 2020-21
Møre og Romsdal	Nei		Politisk behandlet
Vestland	Nei		
Rogaland	Ja, men for få til å starte opp		Politisk behandlet
Agder	Ja	29	Politisk behandlet, tilbys ikke i 2020-21
Vestfold og Telemark	Ja	10	Politisk behandlet
Viken	Ja	2	
Innland	Ja	3	
Oslo	Ja	8	Administrativt bestemt

Antall elever i de ulike fylkene er lavt. Totalt oppga fylkene at 58 elever deltok på kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag i skoleåret 2019–20. I tillegg til de 52 som fikk tilbud gitt fra fylkeskommunen vist i tabellen over, var det seks deltakere ved en ideell privatskole som ble tatt inn utenfor ordinært opptak. Totalt er det altså langt færre elever i ordningen enn det som er registrert i Utdanningsdirektoratets statistikk, som var i overkant av 100. Det er verdt å merke seg at i de

⁷ Basert på eposter fra fylkeskommunene

tilfeller der et sammenslått fylke har hatt tilbudet, er det ofte bare ett av de gamle fylkene som hadde tilbudet. Et *flertall* av de *gamle* fylkene hadde med andre ord ikke tilbudet. Så langt vi har registrert tilbød sju av 18 fylker det i 2019-20, inkludert Rogaland som ikke satte det i gang.

I tilbakemeldingen fra de fylkene som har tilbudt dette, kom det fram at søkningen har vært lav, og at mange tilbud som har vært søkbare ikke har blitt oppretta på grunn av for lav søkning. Dette har skjedd for eksempel i Rogaland, hvor man endte opp med at ingen tilbud ble satt i gang, og i Oslo, som bare startet opp noen av tilbudene.

Begrunnelsen for å tilby ordningen har vært at man ønsker å gi så fleksible utdanningsløp som mulig for sine elever. Det er også noen fylkeskommuner som har startet opp på prøve, med hovedhensikt å gjøre egne erfaringer med ordningen. Blant de som har tilbudt dette har man i hovedsak gjort det kjent gjennom rådgiverapparat, VIGO og offisielle tilbudsbrosjyrer. Den svært lave søkningen gjør likevel at noen fylkeskommuner nå er usikre på om de skal videreføre dette.

Fem av elleve av de nye fylkene hadde ikke selv dette tilbudet i 2019-20. Denne beslutningen var hos de fleste fylkene forankret politisk, men det er også tilfeller der det er kun var en administrativ avgjørelse. Hovedbegrunnelsen for å ikke tilby kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag er at det er lite etterspørsel. Noen pekte på erfaringer fra ulike forsøksordninger de har hatt før, der svært få har valgt å gå fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag. Andre viste til erfaringer fra andre fylkeskommuner som har hatt tilbudet. I tillegg til manglende etterspørsel, peker også noen fylker på manglende ressurser. Flere fylker sier at det ville kreve for store endringer av timeplanene ved de ulike skolene, samt at de opplevde at innføring av tilbudet ville medføre at de måtte opprette nye klasser og ansette flere lærere. I en situasjon der noen opplever at de må kutte i utdanningsbudsjettene, og flere fylker bruker mye ressurser på fylkessammenslåing, har det vært lite ekstra kapasitet til å jobbe med dette. Kombinasjonen av stram fylkeskommuneøkonomi, samt lite vurdert behov er dermed hovedårsaken til at så få har tilbudt det, slik vi finner for eksempel i redegjørelsen for fylkesrådet i Nordland:

«Fylkesrådet vurderer at behovet for et slikt kryssløp i Nordland er helt marginalt. Etter ei samla vurdering, der også innskjerpa krav til økonomiske nedtrekk i økonomiplanen for 2019-2022 er et viktig moment, ønsker ikke fylkesrådet å prioritere et forsøk på å etablere slike nye tilbud på det nåværende tidspunkt. Det ikke er kommet noen signaler, heller ikke fra skolene, om at oppretting er ønskelig.»⁸

⁸ Journalpost:18/84584. Arkivsak: 18/9732-21 <https://innsyn.ona-cos.no/nfk/mote/wfdocument.ashx?journalpostid=2018084584&dokid=1104084&versjon=16&variant=A&>

Oppsummert kan vi si at dette tilbudet hadde svært få elever i relativt få fylker i 2019–20. Begrunnelser fra de som ikke har opprettet tilbudet var både manglende etterspørsel fra elever, manglende interesse fra skoler/næringsliv, samt at det var krevende å prioritere dette ressursmessig.

5 Kvantitativ gjennomgang deltakere

Av de 58 deltakere vi har registrert på Vg2 kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag, har vi pr. september 2020 fått data på gjennomføring om 56. Basert på vår oversikt er det 61 prosent som har gjennomført. Dette varierer mye mellom fylkene, fra 100 prosent til ca. 50 prosent. Blant de som ikke fullførte og besto, har omtrent halvparten sluttet underveis, mens resten ikke har bestått.

Antallet som er registrert i lære eller i påbygging til generell studiekompetanse, er basert på data hentet inn i september. Det kan være noen som har fått læreplass etter at vår datainnsamling ble avsluttet.⁹

Tabell 5.1 Gjennomføring og andel i lære og påbygg som andel av alle som startet, pr. september 2020

	Antall	Registrert gjennomført og bestått	Fått læreplass	I påbygging til generell studiekompetanse	Annet, eller manglende data
Totalt kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag	56	34 ¹⁰	16	10	8

47 prosent av alle som fullførte og bestod er registrert i lære i september 2020, mens 29 prosent er registrert i påbygging til generell studiekompetanse. Blant de som verken er registrert i lære eller i påbygg er det en del variasjoner. Noen er ikke registrert i noen aktivitet, en del er startet opp igjen på Vg2, noen i studiespesialisering, men vi finner også de som gikk til andre yrkesfag. Det er viktig å merke seg at blant de som startet igjen på Vg2 finner vi både dem som besto og dem som ikke besto Vg2 med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag. Vi finner også en som har gått rett videre til høyere utdanning etter Vg2 kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag. Av alle som startet, er det ca. 20 prosent som vi ikke har data på i videregående opplæring høsten 2020. Det betyr ikke at de ikke er i aktivitet, de kan være i videregående opplæring i annet fylke, annen type utdanning/militærtjeneste eller i jobb.

⁹ Vår datainnsamling er basert på rapporteringer til oss på epost

¹⁰ Det er forskjell på fullført og bestått. Vi har en person som har fullført, men ikke bestått – men fått læreplass. For at de videre prosentueringene ikke skal bli forvirrende er denne personen registrert som bestått her

I tidligere undersøkelser av gjennomføring er det vist at det er svært lite frafall i løpet av Vg2.¹¹ Det er svært få, både på yrkesfag og studieforberedende, som gjennomfører Vg1, men *ikke* Vg2. For yrkesfag sin del kommer det store frafallet etter Vg2. Våre foreløpige tall peker likevel mot at mange som ikke fullfører Vg2 gjennom kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag starter på annen videregående opplæring, og vi vil dermed fått et annet tall om vi målte gjennomføring av Vg2 først neste år.

Selv om vi viser en relativt lav gjennomføring her, kan vi ikke direkte si at dette handler om yrkesfaglig opphenting. Utfordringen er at vi ikke har mulighet til å sjekke hva disse elevene ville oppnådd hvis de *ikke* hadde skiftet fra Vg1 studiespesialisering. De kvalitative dataene peker mot at dette er elever som ofte er usikre på hva de ønsker å gjøre.

For 39 av elevene i kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag har vi data om tidligere karakterer. Her kan vi sammenligne med elever ellers på Vg1 studiespesialisering. I gjennomsnitt har elevene på kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag noe lavere karakterer fra Vg1 studiespesialisering, 30,9 poeng, sammenliknet med 41,3 poeng for alle elever i Vg1 i de samme fylkene.¹² Forskjellen er så stor at den kunne tenkes å forklare noe av det relativt store frafallet. Det ser likevel ikke ut til at karakterene elevene hadde med seg har påvirket gjennomføringen i særlig grad, fordi det er liten forskjell i karakterpoengene på de to gruppene. Blant de som besto var gjennomsnittlige karakterpoeng 31,2 (fra Vg1), mens det var 30,5 (fra Vg1) blant de som ikke gjennomførte og besto.

Gjennomsnittsalderen på Vg2 kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag var 19,4 år, sammenlignet med 18,3 for alle elever på Vg2.¹³ 51 prosent av de som startet på var gutter. Blant alle på Vg1 studiespesialisering var det 43 prosent gutter.

Oppsummert er 61 prosent av deltakerne registrert gjennomført. Om lag halvparten av disse er registrert med læreplass i månedsskiftet september/oktober, mens i underkant av en tredjedel er i påbygging til generell studiekompetanse. Frafall ser ikke ut til å skyldes ulikheter i karakterer, ettersom karaktersnittet er det samme om de har gjennomført og bestått eller ikke.

¹¹ Over 90 prosent gjennomfører Vg2. Se tabell 08814 i SSBs statistikkbank. Dette er målt etter tre år. Det vil si at det ikke er helt sammenlignbart med dette som måles etter to år

¹² Karakterpoeng fra Vg1 beregnes som et snitt av alle karakterer oppnådd på Vg1, ganget med 10

¹³ Som vi har nevnt er det også noen voksne som har tatt dette tilbudet, vi har holdt de utenfor her.

6 Oppsummering og drøfting

6.1 Enkeltskoler og ildsjeler viktigst

Erfaringen vi gjorde oss fra casestudiene var at det i stor grad var enkeltskoler, og ildsjeler i ledelsen eller blant lærerne her, som var drivende i å etablere tilbudene, selv om fylkeskommunale vedtak dannet grunnlag for ordningen, i det minste for de offentlige skolene. Skolene har, på en eller annet måte, hatt kontakt med eller sondert interesse eller motstand i arbeidslivet lokalt, ofte gjennom de aktuelle opplæringskontor, før tilbudet ble etablert. De har etablert tilbud i fagområder der de vet det er behov for lærlinger, og ikke i områder der de oppfatter at det ikke er behov eller der det er faglig motstand mot ordningen, som for eksempel i elektrofag. Det virker imidlertid ikke som at arbeidslivet har vært en aktiv part i selve utformingen av tilbudene. I en av fylkeskommunene ble det vist til at det i yrkesopplæringsnemnda var kritiske røster til tilbudet. Man mente kryssløpet kunne bidra til å skape inntrykk av at en overgang til yrkesfag uten å gå via Vg1-programmet var enkelt, og at Vg1 studiespesialisering slik sett kunne framstå som et naturlig valg for alle som var usikre, fordi det ledet videre til alle program. Dette mente man ville svekke snarere enn styrke yrkesfagene.

Fylkeskommunenes foreløpige erfaringer med ordningen med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag er at de har vanskelig for å få søkere. Av de tre fylkene vi undersøkte var det bare ett som hadde bevilget penger til tiltaket, og det var for at skolene skulle kunne legge til rette det første året med ordningen. Yrkesfaglig innhenting er et såpass lite tilbud i alle fylker at det ikke har store konsekvenser for tilbudsstruktur og dimensjonering. Bare et par steder har det ført til etablering av egne klasser. Den vanligste løsningen har blitt at søkerne fyller opp ledige plasser i de ordinære klassene, og de har yrkesfaglig innhenting når de andre elevene har fellesfagsundervisning. Det krever således en del logistikk å få det til på skolene.

6.2 Lav søkning, utvidet målgruppe

Skolenes og lærernes erfaringer med tilbudet er også preget av at de har fått få søkere. Skolene som ivret for å sette det i gang, er imidlertid positive til å forsøke dette over noe lengre tid, og vil ikke gi det opp. Deres oppfatning er at det er et behov for dette tilbudet, men at det foreløpig er vanskelig å nå fram til målgruppa, ikke minst fordi denne er preget av familie og venners forventninger om at de skal fullføre studiespesialisering. Et forslag for å få ordningen til å feste seg, er å la den være et stående tilbud i alle yrkesfag, men uten at man legger opp til at elevene må være i egne klasser. I stedet kan de inngå som enkeltelever i eksisterende klasser på de fagområdene de ønsker seg.

Det framheves at tilbudet må ha en fleksibel søknadsfrist, fordi det er først når det nærmer seg sommeren på Vg1 at en del elever selv er motivert for en overgang til yrkesfag. Mange er imidlertid ikke klare før et år senere, på Vg2, når de virkelig begynner å slite med ulike studiespesialiseringsfag.

Derfor har skolene åpnet også for en mer fleksibel målgruppe, først og fremst ved å inkludere elever som har gjennomført Vg2 studiespesialisering, men uten å bestå. Disse vil riktignok måtte bruke lengre tid enn normert, men når alternativet er å gå Vg2 studiespesialisering på nytt, er det mange som er åpne for å prøve noe annet. Skolene har også tatt inn elever som har gått Vg1 på andre studiespesialiserende programmer, og de har tatt inn elever som har fullført andre yrkesfag eller studiespesialisering, men som ønsker seg en ny utdanning. Slik sett har yrkesfaglig innhenting, der dette tilbys, utviklet seg til å bli en mer allmenn omvalgsmulighet. Når de først har tilbudet, og det er ledig kapasitet, blir det fort en løsning på mange andre behov skolene og elevene har. Rådgivertjenesten bidrar til dette, gjennom å koble mistilpassede elevers behov med et tilgjengelig tilbud. I et rådgiverperspektiv representerer en slik kryssløpsmulighet en utvidelse av verktøykassen, og framstår derfor som nyttig. Rådgiverne ser også ut til å ha bidratt til å vide ut målgruppa gjennom at de har anbefalt elever fra andre studieforberedende program kryssløpet til yrkesfag. Enkelte lærere karakteriserer tilbudet om kryssløp til yrkesfag som et «negativt» valg. Det er ikke tilbudet i seg selv som framstår som så attraktivt, men at det tilbyr en løsning blant annet for enkelte elever som er mistilpasset eller er i ferd med å droppe ut.

Generelt beskriver skolene elevene i ordningen som en blanding av elever som har gått over som følge av at de har svake resultater på studiespesialisering, og elever som har ønsket et omvalg, og ikke nødvendigvis har svake karakterer.

6.3 Motivasjon viktigst

Gjennomføringsandelen er lav, bare 61 prosent, men med stor variasjon mellom fylkene. Ettersom inngangsterskelen er svært lav, både når det gjelder karakterer

og også motivasjon, kan man ikke forvente en høy grad av gjennomføring. Lærerne påpeker problemer med at mange elever ikke har visst hva de gikk til, og at mange har tenkt at dette tilbudet ikke krever så mye av dem. Når de har blitt innhentet av realitetene, slår dette for noen ut i synkende motivasjon. For noen økte fraværet utover i skoleåret. Med det svekkes gjerne tilknytningen til opplæringstilbudet, og motivasjonen synker ytterligere. Covid-19-krisen gjorde situasjonen vanskeligere, fordi elevene mistet både skoleundervisningen og arbeidslivspraksisen. For noen førte dette til en reorientering i forhold til tidligere planer, blant annet at de gikk fra å søke læreplass til å søke påbygging til studiekompetanse.

Tallene viser at karakterforskjellene ved oppstart ikke ser ut til å være noen viktig forklaringsfaktor på frafall og stryk, og heller ikke på det å få læreplass. De kvalitative intervjuene tyder på at motivasjon og arbeidsinnsats var det viktigste. Læreplanene for yrkesfaglig opphenting er korte og inneholder bare utvalgte læreplanmål fra Vg1-programmet som Vg2-programmet bygger på, i hovedsak de som er relevante for Vg2-programmet, eventuelt det Vg3-programmet som eleven sikter seg inn på¹⁴.

Lærerne ser for øvrig ut til å ha utvist stor fleksibilitet med å tilpasse tilbudet til elevene, ikke minst ved utstrakt tilbud om praksis, så lenge det var mulig av hensyn til smittevern og nedstenging. Ifølge lærerne var 196 timer med yrkesfag tilstrekkelig for å gjennomføre et forsvarlig opplegg for yrkesfaglig innhenting i de programmene der dette har vært utprøvd. Verken intervjuene eller tallene for overgang til lære tyder på at elevene som hadde foretatt et kryssløp fra Vg1 studiespesialisering, har blitt behandlet annerledes enn ordinære elever ved søkning om læreplass.

6.4 Modellene

Et hovedskille går mellom skolene som har etablert egne klasser for kryssløp fra studiespesialisering, og de skolene som har integrert kryssløpselevne i ordinære klasser i det yrkesfaglige programmet. Det er også ulike modeller for integrering av det faglige stoffet fra Vg1. Noen steder har man hatt en intensiv gjennomgang av Vg1 på høsten, hvor man har gjort seg ferdig med Vg1-målene, før man har konsentrert seg om Vg2-målene. Andre steder har man valgt å fordele den yrkesfaglige opphenting utover hele skoleåret. Valget mellom disse måtene å gjøre det på henger også til dels sammen med om det var egne kryssløpsklasser eller ikke. Ved de skolene man samlet fellesfagene i yrkesfagklassene på en fast ukedag, hadde man størst fleksibilitet til å ha kryssløpselever i ordinære klasser. En hovedmodell for den yrkesfaglige opphenting var ellers at man startet med mest teoretisk

¹⁴ Se vedlegg 1

undervisning, for så å legge vekt på den praktiske opplæringen, primært med utplassering i bedrift.

Elevene som tok kryssløp, kunne fokusere på de læreplanmålene som var aktuelle for det eller de lærefagene som var aktuelle i stedet for alle lærefag som ligger under Vg1-programmet.

Det er ikke mulig å finne systematiske ulikheter i oppsummeringene fra verken elever eller lærere som peker mot at en måte å organisere dette på er bedre enn de øvrige. Det kan også her synes som om motivasjonen for å gjennomføre dette kryssløpet har vært langt viktigere enn akkurat måten det har blitt organisert på. Det er selvfølgelig også en viktig forklaring at verken elever eller lærere har forsøkt mer enn en modell.

6.5 Elevene

Vi intervjuet 20 prosent av de elevene vi har kartlagt som startet på yrkesfaglig innhenting høsten 2019. Den typiske elev var ikke en som i utgangspunktet ønsket et omvalg fra studiespesialisering til yrkesfag. Ingen oppga å ha kjent til at dette var et tilbud, dette til tross for at skolene sier de har gjort mye for å gjøre det kjent. I stedet er dette elever som har mistet sin opprinnelige motivasjon eller mulighet for å gjennomføre det utdanningsløpet de var i, og som har blitt rådet eller gjort oppmerksomme på tilbudet om å starte på yrkesfaglig Vg2. Nye dører har åpnet seg etter at andre var i ferd med å lukkes.

Mange av elevene har en annen bakgrunn enn Vg1 studiespesialisering, noe som illustreres ved at gjennomsnittsalderen er ett år høyere enn normalalderen for Vg2-elever. Et par av elevene sier de i utgangspunktet ikke var klar over at dette var et løp mot læretid i bedrift, men oppfattet det like mye som et tilbud som kunne føre fram til påbygging til generell studiekompetanse. Dermed ble de som kom fra et annet program enn Vg1 studiespesialisering overrasket over at de måtte ta flere fag som privatist for å kunne søke påbygging til generell studiekompetanse.

De elevene vi har intervjuet har alle fullført, og de representerer dermed ikke et tverrsnitt av elevene i ordningen. De uttrykker alle at de i større eller mindre grad var fornøyd med tilbudet. Mange fikk et nytt og mer positivt syn på yrkesfaglig utdanning, som de tidligere hadde hatt svært vage oppfatninger av hva gikk ut på. Elevene mente selv at 196 timer var nok til å hente opp det de ordinære Vg2-elevene hadde med seg fra programfag på Vg1. Noen fulgte en modell med innhenting i første del av skoleåret, mens andre hadde det spredt utover. Begge deler ser ut til å ha fungert. De fleste legger stor vekt på betydningen av praksis i bedrift, men er også tilfreds med opplegget i skolen.

Når det likevel er en betydelig andel som etter å ha søkt seg over til og gjennomført Vg2 yrkesfag, etterpå velger å søke seg tilbake til studiespesialisering gjennom påbygging, kan dette trolig forstås på litt ulike måter. For det første kan det ses som at omvalget de tok, ofte ikke i seg selv var uttrykk for en sterk motivasjon for yrkesfag, og heller ikke at de anså seg ferdig med studiespesialisering og planer om høyere utdanning. I stedet kan det ses som en mer situasjonsbestemt avgjørelse, preget av at de var blitt usikre på hva de ville videre, og at de manglet motivasjon eller karakterer for å gå videre på studiespesialisering. Året på Vg2 yrkesfag ga noen av kandidatene lyst til å fortsette ut i lære, mens andre i stedet valgte å gå tilbake til et skoleløp mot studiekompetanse, fordi motivasjonen for læretid og yrkesfag ikke hadde blitt sterk nok. For flere av de som hadde vært demotiverte da de valgte kryssløpet, ble Vg2 yrkesfag et kjærkomment avbrekk fra studiespesialisering. Noen av disse ble tent på yrkesfaget, mens andre fikk ny energi til å kaste seg på påbygging til generell studiekompetanse. For flere ser Covid-19-krisen ut til å ha hatt en negativ innflytelse, både for gjennomføringen av Vg2, og for motivasjonen for å bli lærling og jobbe i bestemte bransjer som har vist seg utsatt for ting de tidligere ikke hadde tenkt på.

6.6 Arbeidslivet

På arbeidslivssiden har vi hatt kontakt med tre opplæringskontor, fordelt på tre fylker og tre bransjer. Felles for disse er at de i utgangspunktet var positive til ordningen, hovedsakelig ut fra at de så muligheten for å øke rekrutteringen til sine fag. Det avspeiler et klart trekk ved fag- og yrkesopplæringen sin, nemlig at mange lærebedrifter opplever å ikke få nok søkere til læreplass. Opplæringskontorene er langt mindre opptatt av diskusjoner om hvorvidt antall timer til opphenting er tilstrekkelig enn de er av om kandidatene representerer søkere som er motivert for å lære faget deres. De elevene som har søkt læreplass opplever i liten eller ingen grad at de forskjellsbehandles i forhold til ordinære elever av bedriftene. Således har skuffelsen på de aktuelle opplæringskontorene vært stor når søkningen er såpass lav, og når relativt få av de som har søkt seg fra studiespesialisering til yrkesfag, ender opp som søkere til læreplass.

En oppfatning på arbeidslivssiden er at yrkesfaglig innhenting i større grad er blitt en løsning på skolens frafallsproblemer.

6.7 Tilsier erfaringene med ordningen så langt at den bør fortsette?

Kort oppsummert er erfaringene med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering følgende:

- Lav søkning
- Lav gjennomføring
- Stor grad av nye omvalg
- Elevene vi intervjuet er svært fornøyde
- Skolene er svært positive til ordningen
- Arbeidslivssiden er litt delt i sin vurdering

6.7.1 Søkningen

Erfaringene med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag er så langt ikke så altfor oppløftende. Søkningen og deltakelsen er lav. Ut fra det vi har klart å kartlegge, var det 58 elever i ordningen i skoleåret 2019-2020, ikke i overkant av 100 slik statistikken til Utdanningsdirektoratet viser. 6 av 11 nye fylkeskommuner hadde tilbudet. Den lave søkningen kan tolkes på ulike måter. Den kan ses som et uttrykk for at det ikke er behov for ordningen, men den kan også ses som uttrykk for at informasjon om ordningen ikke har nådd fram til målgruppa i tilstrekkelig grad, eller at det som defineres som målgruppa ikke har vært mottakelig for informasjonen. Noen fylkeskommuner har valgt den første forklaringen, at det ikke er behov for ordningen og tilbyr den ikke. Det å ikke etablere tilbudet begrunnes til dels også med at en presset økonomi og arbeidssituasjon i fylkeskommunene gjør det vanskelig å avsette de nødvendige ressurser. Andre fylkeskommuner fortsetter å tilby kryssløpet og tror interessen vil komme etter hvert. Informasjonen man har gått ut med om ordningen varierer, fra de fylkeskommunene som mener det holder at det står som et søkbart alternativ i tilbudsstrukturen, til de som forsøker å finne nye måter å nå fram til målgruppa på. Selv om det har vært informert på skolene vi har besøkt, sier elevene på ordningen at de ikke hadde hørt om den før rådgiver eller andre tipset dem. Det tyder på at informasjon ikke har nådd fram, eller kanskje at den drukner litt i all informasjon som gis om elevenes muligheter. I tillegg er det ingenting som tyder på at overgang til yrkesfag er noe stort samtaletema på studiespesialisering, slik påbygging til generell studiekompetanse på de yrkesfaglige programmene er noe nær sagt alle tar aktivt stilling til.

6.7.2 Gjennomføringen

Bare 61 prosent av de som starter opp på Vg2 yrkesfag etter at de har gått på studiespesialisering, fullfører og består dette året. Det er små forskjeller mellom elevene ut fra karakterbakgrunn. Mye tyder på at det er sviktende motivasjon, og litt for lite forhåndskunnskap om hva de startet på, som er hovedforklaringer, ikke at elevene ikke har kapasitet til å klare denne overgangen.

Av de som fullførte, valgte nesten hver tredje å gå tilbake til studiespesialisering, de fleste til påbygging. Dette må forstås som at en betydelig andel av elevene som valgte kryssløp til yrkesfag, ikke var og heller ikke ble så interessert i yrkesfaget at de ønsket seg ut i lære. Det vil nok være mer dekkende å si at de fleste søkte seg til kryssløpet, fordi de var lei, eller slet med å klare studiespesialisering, i større grad enn at de var spesielt interesserte i yrkesfag. At nesten halvparten fortsetter ut i lære tyder likevel på at for mange ble interessen for yrkesfag videre utviklet på Vg2.

6.7.3 Aktørenes vurderinger

Til tross for at de fleste elevene ikke hadde hatt et klart ønske om program, men tilpasset seg det som ble tilbudt, var de fleste elevene vi intervjuet fornøyde. De følte at de hadde fått en ny start etter en vanskelig periode i videregående. Dette gjelder både de som ble lærlinger og de som gikk tilbake til studiespesialisering. Det er viktig å presisere at vi ikke intervjuet noen av dem som hoppet av underveis.

De skolene vi besøkte hadde fortsatt stor tro på at det var behov for ordningen og ville fortsette å tilby den, selv om ikke alle fikk medhold fra fylkeskommunen i å gjøre det. Skolene mente man måtte utvide målgruppa ved å inkludere alle de studieforberedende programmene, og også til de som ønsket omvalg etter Vg2 studiespesialisering. Noen mener også tilbudet ikke må gjøres avhengig av at det er nok elever til en hel klasse med elever som tar kryssløp fra studiespesialisering, fordi elevene like gjerne kan integreres i ordinære Vg2-klasser.

Noen av de tradisjonelle fagområdene, særlig de med tilstrekkelig søkning og med et relativt spesialisert Vg1-program, har vært negative til kryssløpsordningen. I disse programmene er det heller ikke startet opp noen tilbud. Det er særlig i områder med søkermangel, som for eksempel i restaurant- og matfagene, og til dels i servicefagene, at arbeidslivsaktørene har vært positive til ordningen. Skuffelsen her er stor over det lave antallet elever, og den lave søkningen til læreplass.

6.8 Alternativer videre

Ingen av aktørene ser ut til å mene at ordningen med 196 timer yrkesfaglig opphenting er uforsvarlig, eller at det må gjøres store endringer i måten den er organisert på. De som ivrer for at den skal fortsette, ikke minst gjelder dette skolene som har prøvd den ut, vil i stedet at ordningen skal tilbys uavhengig av om det er nok elever til å fylle en klasse, og ved å utvide målgruppa permanent ved å inkludere alle de studieforbereende programmene. Noen vil også utvide til de som ønsker omvalg etter Vg2 studiespesialisering for å øke antall elever. I praksis har altså skolene allerede utvidet den opprinnelige målgruppa. Skolene vil også gi ordningen mer tid.

Dette prosjektet har ikke gjennomført noen fullskala evaluering av tilbudet om kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag, men en erfaringsinnhenting. Ut fra erfaringene og vurderingene til de aktørene vi har intervjuet, ser vi absolutt gode grunner for å arbeide videre med å få tilbudet til å finne sin plass og bli mer synlige, men da primært i de fagområdene som selv mener dette er forsvarlig ut fra grad av bredde og spesialisering på deres Vg1-program. Vi tror også enn permanent utvidelse av målgruppa bør vurderes, selv om dette skaper noen utfordringer for fagkombinasjoner.

Dersom det ikke tas noen sentrale og/eller fylkeskommunale initiativ for å få mer liv i og oppmerksomhet rundt tilbudet, kan dette imidlertid fort bli en sovende ordning. Slik sett har ordningen med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag klare paralleller til andre alternativer til hovedmodellen i fag- og yrkesopplæring, som for eksempel praksisbrevordningen. For at ordningene skal utvikle seg og bli synlige alternativer for elevene, krever det trolig at utdanningsmyndighetene og arbeidslivets aktører, både på sentralt og lokalt nivå, systematisk fremmer og legger til rette for ordningene, både gjennom informasjon og ved å avsette særskilte ressurser.

Referanser

- Høst, H. & Evensen, M. (2009). *Ny struktur – tradisjonelle mønstre? Om Kunnskapsløftets strukturendringer i det videregående opplæringssystemet, og utforming av tilbud og dimensjonering i fylkeskommunene* (Rapport 28/2009). Oslo: NIFU STEP.
- Høst, H. & Hovdhaugen, E. (2013). Ny struktur - tradisjonelle mønstre. Kunnskapsløftets endringer i et historisk perspektiv. I B. Karseth, J. Møller & P. Aasen (Red.), *Reformtakter. Om fornyelse og stabilitet i grunnsopplæringen* (s. 61-81). Oslo: Universitetsforlaget.
- Høst, H. & Reegård, K. (2019). *Dimensjonering av videregående opplæring: Fylkeskommunenes politikk og prioriteringer* (Rapport 2019:23). Oslo: NIFU.
- Michelsen, S., Høst, H. & Gitlesen, J. P. (1998). *Fagopplæring og organisasjon mellom reform og tradisjon. En evaluering av Reform 94*. Sluttrapport AHS – gruppe for flerfaglig arbeidslivsforskning, Universitetet i Bergen.
- NOU 1991:4. *Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle* (Blegøutvalget). Oslo: Statens forvaltningstjeneste.
- Utdanningsdirektoratet (2017): *Høring – forslag om overgang fra Vg1 studiespesialisering til yrkesfaglige programområder på Vg2*. <https://hoering-publisering.udir.no/109>

Vedlegg

Lokal læreplan i yrkesfaglig opphenting YFO2002

Læreplanen er utviklet av:

Dato: 20. august 2019

Navn på eleven:

Fullført Vg1: Studiespesialisering

Elev i Vg2: Salg, service og sikkerhet

De nasjonale rammene fastsetter:

- Yrkesfaglig opphenting har et omfang på 196 årstimer.
- Utvalget av kompetansemål og organiseringen av opplæringen bestemmes lokalt av den videregående skolen i samarbeid med lokalt arbeidsliv.
- Den lokale læreplanen skal inneholde:
 - de mest relevante kompetansemålene fra Vg1 i det aktuelle utdanningsprogrammet, rettet direkte inn mot det Vg2-tilbudet eleven har valgt og eventuelt det Vg3-tilbudet eleven sikter seg inn mot eller
 - kompetansemål som utgjør bredden og helheten i Vg1
- Kompetansemålene skal være identiske med kompetansemålene i den aktuelle Vg1-læreplanen.
- Omfanget på den kompetansen eleven skal hente opp må stå i forhold til timetallet i faget

Utvalget av kompetansemål fra Vg1-læreplanen:

Administrasjon og økonomi

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- følge daglige administrative rutiner i en virksomhet
- føre enkle regnskap og følge gjeldende regelverk for regnskapsføring
- vurdere prisen på et produkt i henhold til kostnader, marked og konkurrenter
- vurdere ulike typer finansiering for en virksomhet
- foreslå og vurdere tiltak for å forbedre driften i en virksomhet

- lage budsjett og vurdere likviditeten i en virksomhet

Markedsføring og salg

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjøre rede for servicenivået i virksomheter og kunne gi slik service
- selge et produkt og yte en tjeneste som dekker kundens behov
- gjøre rede for verdikjeden for et produkt
- lage og formidle skriftlig informasjon og materiell til kunden ved å bruke ulike medier
- bruke gjeldende regelverk for markedsføring og salg i forbrukermarkedet
- bruke digitale medier og ulike salgskanaler i salg og markedsføring
- vurdere hva som kreves for etablering og drift av netthandel
- gjøre rede for hvordan utviklingen i handlemønstre og medievaner hos forbrukere og virksomheter påvirker salg og markedsføring

Sikkerhet og transport

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- foreta en risikovurdering og foreslå tiltak for å forebygge uønskede hendelser i en virksomhet
- vurdere fysiske, tekniske og administrative tiltak for å sikre verdier i en virksomhet
- gjøre rede for trusselbilder i et sikkerhetsperspektiv i lys av samfunnsutviklingen
- ivareta datasikkerhet og vurdere tiltak
- følge etiske normer, regler for personvern og krav til helse, miljø og sikkerhet

Bestemmelser om sluttvurdering:

Eleven skal ha en standpunktkarakter i faget. Eleven skal ikke opp til eksamen i faget.

Elever som etter § 3-33 i forskrift til opplæringsloven har rett til særskilt eksamen i yrkesfaglig opphenting, skal opp til en praktisk eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt.

Organisering av opplæringen:

Opplæringen foregår i egen gruppe med inntil 16 elever.

Det vil bli tavleundervisning av faglærer, i tillegg vil det være organisert diskusjoner, individuell oppgaveløsning og gruppearbeid. Det vil også bli benyttet læringsmetoder som observasjon, Escapebox, og andre spill.

Det vil også være gjesteforelesere og bedriftsbesøk.

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no